

RIKOLLISUUTTA, TURVALLISUUTTA JA RIKOSTEN UHRIEN OIKEUKSIA KOSKEVA RAPORTTI

TIIVISTELMÄ

PERUSOIKEUKSIA KOSKEVA TUTKIMUS

3

Väkivallan kokeminen

9

Häirinnän kokeminen

12

Tiettyjen omaisuusrikosten ja petosten
kokeminen

15

Rikoksen kokemisesta ilmoittaminen poliisille
ja muille viranomaisille

18

Rikoksen todistaminen ja toimenpiteisiin
ryhtyminen

20

Rikoksen aiheuttama huoli ja riskien
välttäminen

© Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 2021

Jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Kaikkien sellaisten kuvien tai muun aineiston käyttöön tai jäljentämiseen, jotka eivät kuulu Euroopan unionin perusoikeusviraston tekijänoikeuteen, on pyydettävä lupaa suoraan tekijänoikeuden haltijalta.

Euroopan unionin perusoikeusvirasto tai kukaan Euroopan unionin perusoikeusviraston puolesta toimiva henkilö ei ole vastuussa jäljempänä esitetävän tiedon mahdollisesta käytöstä.

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-167-3	doi:10.2811/598229	TK-06-20-041-FI-C
PDF	ISBN 978-92-9461-142-0	doi:10.2811/689332	TK-06-20-041-FI-N

Valokuvien julkaisuoikeudet:

Kansi: © AlexLinch/iStock

Sivu 5: © jayzynism/Adobe Stock

Sivu 8: © JackF/Adobe Stock

Sivu 11: © Daisy-Daisy/iStock

Sivu 14: © terovesalainen/Adobe Stock

Sivu 17: © kumikomini/iStock

Sivu 21: © krsmanovic/Adobe Stock

Rikokset – etenkin väkivaltarikokset – loukkaavat uhrien keskeisiä ihmis- ja perusoikeuksia. Niitä ovat muun muassa väkivaltarikosten uhrien oikeus elämään ja ihmisarvoon, oikeussuojan saatavuus rikoksesta ilmoitettaessa ja syrjimättömyys uhrin kohtelussa. Rikokset vaikuttavat myös muihin oikeuksiin, kuten omaisuuteen ja kuluttajansuojaan liittyviin oikeuksiin.

Tässä tiivistelmässä esitetään keskeiset näkemykset perusoikeusviraston toisesta perusoikeuksia koskevaan tutkimukseen perustuvasta pääkertomuksesta. Raportissa keskitytään ihmisten kokemuksiin tietäntyyppisten rikosten uhreina. Siinä käsitellään erityisesti

- väkivaltaa
- sekä verkossa että verkon ulkopuolella tapahtuvaa häirintää
- ja omaisuusrikoksia – murtovarkauksia, pankkitilin tai maksukorttien väärinkäyttöä ja kuluttajapetoksia.

Raportissa selvitetään myös, miten usein uhrit ilmoittavat näistä rikoksista poliisille, ja annetaan lisätietoja häirinnästä ja väkivallasta, kuten rikosentekijöistä ja siitä, missä rikokset tapahtuvat. Käsiteltäviin rikoksiin on valittu sekä henkilöön että omaisuuteen kohdistuvia rikoksia ja lisäksi sekä ”perinteisiä” rikoksia, kuten murtovarkauksia, että rikoksia, joita voidaan tehdä niin verkossa kuin verkon ulkopuolellakin.

Analyyssissä käsitellään myös sitä, miten huolissaan ihmiset ovat rikoksen kokemisesta, sekä sitä, ovatko he muuttaneet käyttäytymistään väkivallan tai häirinnän riskin vuoksi välttyäkseen tilanteilta, joissa niitä voisi tapahtua.

Raportissa selvitetään lisäksi, miten halukkaita ihmiset olisivat puuttumaan asiaan, ilmoittamaan poliisille tai todistamaan pyynnöstä oikeudessa kolmessa kuvitellussa tilanteessa: kumppanien välinen fyysinen väkivalta, lapseen kohdistuva fyysinen väkivalta ja ympäristörikos.

Esitetyistä tuloksista saadaan ensimmäisen kerran EU:n laajuista rikostutkimustietoa suuren yleisön kokemuksista rikoksen uhriksi joutumisesta. Sitä voidaan käyttää pohjana rikoksen uhreja koskevan EU:n ja kansallisen politiikan ja lainsäädännön laadinnassa.

Perusoikeuksia koskeva tutkimus: keskeiset seikat

Perusoikeuksia koskevaan tutkimukseen kerättiin tietoa 29 maasta: 27:stä EU:n jäsenvaltiosta, Yhdistyneestä kuningaskunnasta (joka oli tutkimuksen aikaan EU:n jäsenvaltio) ja Pohjois-Makedoniasta (joka on ainoa EU:n ulkopuolinen maa, jolla oli tutkimuksen suunnittelun aikaan tarkkailijan asema perusoikeusvirastossa). Kussakin maassa tutkimukseen osallistui edustava otos vastaajia, joiden määrä vaihteli noin tuhannesta useimmissa

maissa noin kolmeentuhanteen Ranskassa ja Saksassa. Tutkimuksen haastattelut järjestettiin vuoden 2019 tammikuun ja lokakuun välisenä aikana, ja niissä haastateltiin yhteensä 34 948:aa vastaajaa.

Tuloksissa ovat edustettuina sekä EU:n tasolla että kunkin maan tasolla vähintään 16-vuotiaat henkilöt, joiden vakituinen asuinpaikka on maassa, jossa he osallistuivat tutkimukseen.

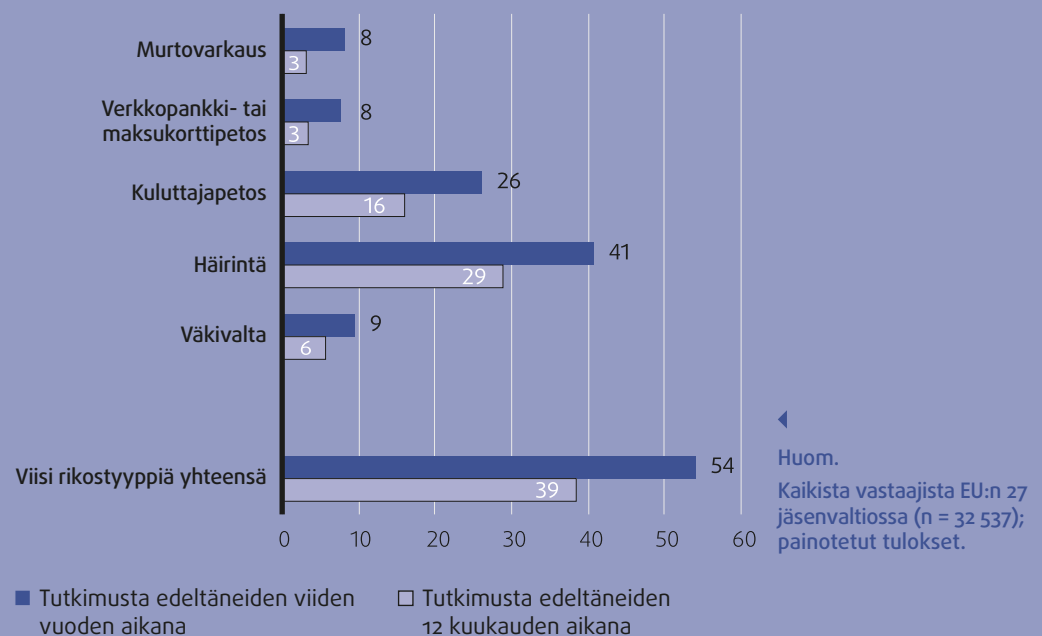
Rikoksen uhriksi joutumisen yleisyys tutkimuksessa

Perusoikeuksia koskevassa tutkimuksessa kysyttiin ihmisten kokemuksia viidestä rikostyyppistä: murtovarkauksista, verkkopankki- tai maksukorttipetoksista, kuluttajapetoksista, häirinnästä ja väkivallasta. Raportissa käsitellään jokaista viittä tyyppiä koskevia tuloksia.

Kaiken kaikkiaan EU:n 27:n jäsenvaltion ihmisistä 54 prosenttia oli kokenut yhden tai useamman näistä rikoksista tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana ja 39 prosenttia tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Näiden lukujen sisällä viiden rikostyyppin yleisyys vaihtelee paljon.

Viidestä tyyppistä ihmiset kokivat useimmin häirintää (41 % tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana) ja sen jälkeen kuluttajapetoksia (26 %). Murtovarkauksia ja verkkopankki- tai maksukorttipetoksia on koettu vähemmän – alle kymmenesosa oli kokenut niitä tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Rikoskokemusten yleisyys johtuu sekä tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden että 12 kuukauden aikana pääosin häirinnän ja kuluttajapetosten kokemisesta, koska ne ovat yleisimpiä tutkimuksessa käsitellyistä viidestä rikostyyppistä.

KAAVIO 1: TUTKIMUKSESSA KÄSITELLYN VIIDEN RIKOSTYYPIN KOKEMINEN TUTKIMUSTA EDELTÄNEIDEN VIIDEN VUODEN JA 12 KUUKAUDEN AIKANA (EU-27, %)

Lähde: Perusoikeusvirasto, *Fundamental Rights Survey 2019* (tiedot kerättiin yhteistyössä seuraavien kanssa: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, NL), Centre des technologies de l'information de l'État (CTIE, LU) ja Statistics Austria (AT)).

Edellä lueteltujen viiden rikostyyppin lisäksi perusoikeuksia koskevassa tutkimuksessa kysyttiin vastaajilta, olivatko virkamiehet tai virkailijat pyytäneet heitä tekemään palveluksen (kuten antamaan lahjan tai lahjoituksen) vastineeksi tietystä palvelusta tai odottaneet sitä. Yhteensä neljä prosenttia ihmisistä oli kokenut tämän EU:n 27 jäsenvaltiossa edeltäneiden viiden vuoden aikana. Tässä on kuitenkin suurta vaihtelua EU:n jäsenvaltioiden välillä. Perusoikeusviraston ensimmäisessä raportissa perusoikeuksia koskevasta tutkimuksesta analysoidaan tuloksia yksityiskohtaisemmin.

VÄKIVALLAN KOKEMINEN

Yli 22 miljoonaa ihmistä EU:ssa oli kokenut fyysistä väkivaltaa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana.

- ★ EU:n 27 jäsenvaltiossa lähes kymmenesosa (9 %) ihmisistä oli kokenut fyysistä väkivaltaa tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana ja kuusi prosenttia tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Tämä tarkoittaa, että yhden vuoden aikana EU:n 27 jäsenvaltiossa yli 22 miljoonaa ihmistä kokee fyysistä väkivaltaa (arvio perustuu tutkimuksen tulosten suhteuttamiseen EU:n väestöön).
- ★ Tulokset koskevat tutkimuksessa käsitellyn yhden tai useamman laajasti määritellyn fyysisen väkivallanteon kokemista. Niitä ovat läimäyttäminen, heittäminen esineellä, töniminen tai tukistaminen; lyöminen nyrkillä tai jollakin muulla vahingoittavalla; potkiminen, raahaaminen tai hakkaaminen, tai tukahduttamis- tai kuristamisyritys.
- ★ Tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana fyysistä väkivaltaa kokeneiden määrä vaihtelee EU:ssa maittain kolmesta prosentista 18 prosenttiin. Näitä jäsenvaltioiden välisiä eroja on tarkasteltava poliisin kussakin maassa kirjaamia rikoksia koskevien virallisten tilastojen (jotka eivät kuulu tämän raportin soveltamisalaan) ohella. Tarkastelussa on myös otettava huomioon rikoksista ilmoittamista koskevat tavat, joita käsitellään tämän raportin erillisessä luvussa.
- ★ Nuorilla (16–29-vuotiailla) on muihin ikäryhmiin sekä muihin raportissa käsiteltäviin sosiodemografisiin ominaisuuksiin verrattuna suurin riski kokea fyysistä väkivaltaa. Lähes neljäsosa (23 %) 16–29-vuotiaista oli kokenut fyysistä väkivaltaa tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Muissa ikäluokissa samana aikana fyysistä väkivaltaa oli kokenut yksi kymmenestä tai sitä harvempi.

PERUSOIKEUSVIRASTON LAUSUNTO 1

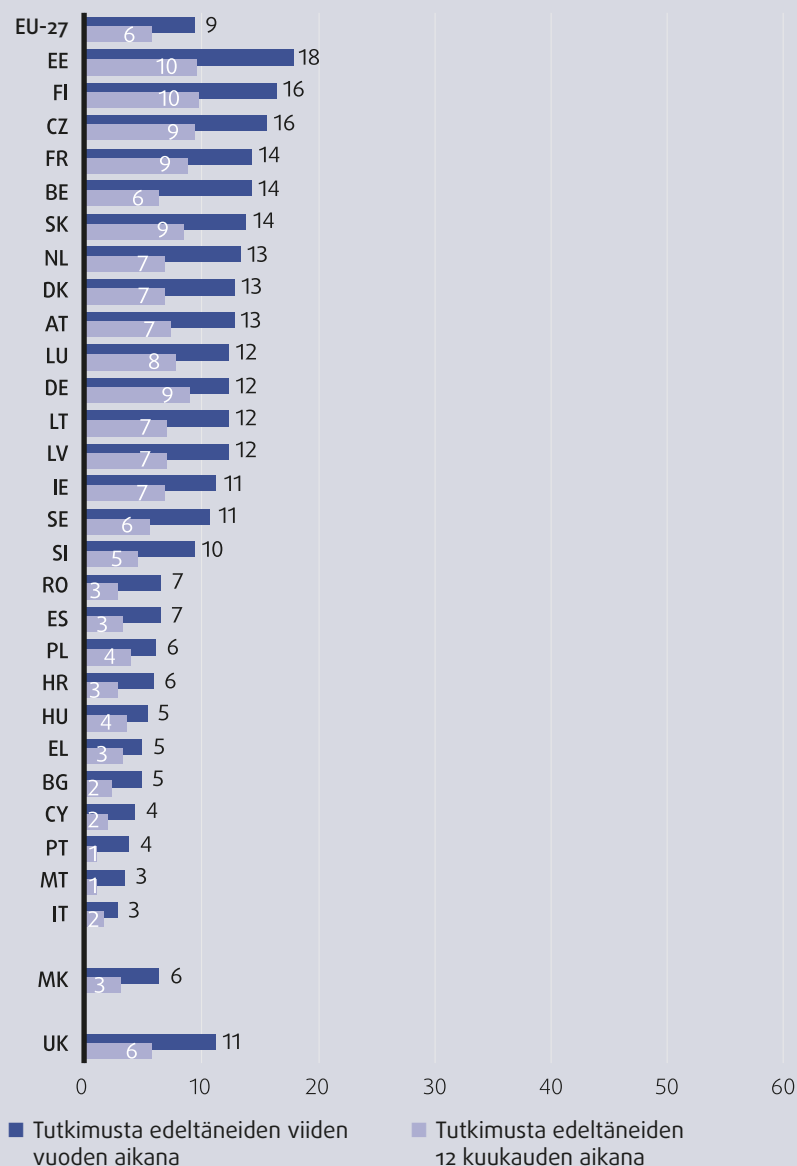
Tutkimuksen tiedoista käy ilmi, että fyysinen väkivalta on huolestuttavaa todellisuutta koko EU:ssa. Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin mukaisesti jäsenvaltioiden olisi tehostettava toimiaan, jotta kaikille rikoksen uhreille, myös haavoittuvimmassa asemassa oleville, voitaisiin taata oikeussuojan toteutuminen tarjoamalla uhreille asianmukaista tietoa, tukea ja suojaa sekä antamalla heille mahdollisuus osallistua rikosoikeudelliseen menettelyyn.

Nuoret ihmiset kokevat fyysistä väkivaltaa muita ikäryhmiä enemmän. Tämä edellyttää EU:n jäsenvaltioilta toimia, joilla varmistetaan, että nuorille kerrotaan heidän oikeuksistaan ja siitä, kenen puoleen voi kääntyä fyysisen väkivallan kokemisen jälkeen. Tässä ikäryhmässä väkivaltaa voidaan kokea perus- tai jatkokoulutuksessa, myös uhrien ikätovereiden taholta. Sen vuoksi tässä yhteydessä on tärkeää toteuttaa kohdennettuja toimenpiteitä.

EU:n jäsenvaltioiden olisi kehitettävä kohdennettuja toimenpiteitä, joilla estetään vammaisiin henkilöihin, etnisiin vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin ja homo- ja biseksuaalisiin sekä trans- ja intersukupuolisiin henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa, sillä he kokevat muita enemmän fyysistä väkivaltaa ja häirintää. Yleisen fyysisen väkivallan lisäksi nämä ryhmät ovat alttiita vihaperusteisille rikoksille, kuten käy ilmi perusoikeusviraston erityisryhmistä tekemistä kohdennetuista tutkimuksista. Tämä voi vaikuttaa kielteisesti näiden ryhmien turvallisuudentunteeseen.

- ★ Muita ryhmiä, jotka kokivat enemmän fyysistä väkivaltaa kuin koko väestö keskimäärin, olivat ihmiset, jotka katsovat kuuluvansa etniseen vähemmistöön (22 prosenttia tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana), ihmiset, jotka määrittävät itsensä lesboiksi, homoiksi, biseksuaaleiksi tai ”muiksi” (19 %), sekä henkilöt, joilla on terveysongelmasta tai vammasta johtuvia toimintarajoitteita (17 %).

KAAVIO 2: FYYSISEN VÄKIVALLAN KOKEMINEN TUTKIMUSTA EDELTÄNEIDEN VIIDEN VUODEN JA 12 KUUKAUDEN AIKANA MAITTAIN (%)

Huom.

Kaikista vastaajista EU:n 27 jäsenvaltiossa, Pohjois-Makedoniassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (n = 34 948); painotetut tulokset.

Lähde: FRA, Perusoikeuksia koskeva tutkimus 2019 (tietojen keruu yhteistyössä seuraavien tahojen kanssa: CBS (Alankomaat), CTIE (Luxemburg) ja Statistics Austria (Itävalta))

Väkivalta rikkoo selkeästi uhrien oikeuksia, erityisesti heidän oikeuttaan ihmisarvoon (Euroopan unionin perusoikeuskirjan 2 artikla) ja koskemattomuuteen (3 artikla). Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin mukaisesti väkivaltarikoksen uhri olisi tunnustettava henkilöksi, jolle rikoksentehtyjä on tehnyt vääryyttä, häntä olisi suojattava toistuvalla uhriksi joutumiselta, hänelle olisi taattava oikeussuojakeinot ja hänen olisi voitava osallistua rikosoikeudelliseen menettelyyn. Tutkimuksesta käy ilmi, että huomattava määrä ihmisiä kokee joka vuosi fyysistä väkivaltaa EU:ssa. Perusoikeusviraston naisiin kohdistuvasta väkivallasta tekemä tutkimus tukee tätä havaintoa. Sitä tukevat myös muut perusoikeusviraston tutkimukset, joissa on keskitytty väkivallan kokemiseen maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen sekä hlbt-i-henkilöiden kaltaisten ryhmien keskuudessa.

Kuten ensimmäisessä uhrien oikeuksia koskevassa EU:n strategiassa (2020–2025) todetaan, kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville uhreille, kuten sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreille, lapsille, vammaisille tai viharikosten uhreille, rikosoikeudellisten menettelyjen läpikäyminen ja rikosten jälkivaikutusten käsitteleminen on erityisen haastavaa. Tämän vuoksi uhrien oikeuksia koskevassa direktiivissä vaaditaan ottamaan käyttöön asianmukaisia rakenteita, joilla tarjotaan yleisiä ja erityisiä tukipalveluja sekä suojelua uhrien erityistarpeiden mukaisesti. Jotta erityissuojelun tarpeessa olevat uhrit

voidaan tunnistaa, direktiivissä vaaditaan jäsenvaltioita kiinnittämään erityistä huomiota tapauksiin, joihin kuuluu läheisväkivaltaa ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa, viharikoksia ja muita rikoksia, jotka liittyvät uhrien henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, sekä vammaisiin uhreihin.

Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 8 ja 9 artiklan mukaisesti uhrien on saatava erityistarpeidensa mukaisesti erityistukipalveluja järjestöiltä, joilla on oltava riittävä henkilöstö ja rahoitus. Direktiivin 18 artiklassa edellytetään myös erityistoimenpiteitä, joilla kyseisiä uhreja suojellaan toissijaiselta uhriksi joutumiselta (joka johtuu heidän kohtelustaan poliisissa ja rikosoikeusjärjestelmässä) ja toistuvalla uhriksi joutumiselta (joutuminen uudelleen rikoksen uhriksi), pelottelulta ja kostotoimilta (rikoksentehtyjien taholta).

Myös muissa EU:n johdetun oikeuden säädöksissä, kuten rasismia ja muukalaisvihaa koskevassa puitepäättöksessä, korostetaan haavoittuvassa asemassa olevien uhrien erityisryhmien oikeuksia. Lapsiuhrien osalta uhrien oikeuksia koskevassa direktiivissä veloitetaan jäsenvaltiot varmistamaan, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon ja arvioidaan yksilöllisesti. Se tarkoittaa, että on ensisijaisesti sovellettava lapsikeskeistä lähestymistapaa, jossa otetaan asianmukaisesti huomioon lapsen ikä, kypsyyt, näkemykset, tarpeet ja huolenaiheet (1 artiklan 2 kohta).

Vammaisyleissopimuksen 16 artiklan 4 kohdassa kehoitetaan nimenomaisesti jäsenvaltioita toteuttamaan ”kaikki asianmukaiset toimet edistääkseen, muun muassa antamalla palveluja suojelutarkoituksessa, minkä tahansa hyväksikäytön, väkivallan tai väärinkäytöksen muodon kohteeksi joutuneiden vammaisten henkilöiden ruumiillista, kognitiivista ja henkistä toipumista, kuntoutumista ja sosiaalista sopeutumista”.

Muiden politiikan välineiden osalta EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelmassa 2020–2025 esitetään konkreettisia toimenpiteitä, joilla voidaan torjua rassistisia viharikoksia ja vihapuhetta, ja romaneja koskevassa EU:n strategiakehyksessä vuosiksi 2020–2030 tuodaan esille romaniväestön kokemuksia viharikoksista ja vihapuheesta. EU:n hlbt-iq-henkilöiden tasa-arvoa koskevassa strategiassa 2020–2025 homojen, lesbojen, biseksuaalien, transihmisten, muunsukupuolisten, intersukupuolisten ja queer-henkilöiden turvallisuuden varmistaminen on yksi neljästä käsiteltävästä keskeisestä alasta.

VÄKIVALLAN TAUSTA NAISTEN JA MIESTEN KANNALTA

Naiset kokevat fyysisestä väkivaltaa suhteettoman paljon kotona, kun taas miehet kokevat fyysisestä väkivaltaa usein julkisissa paikoissa.

PERUSOIKEUSVIRASTON LAUSUNTO 2

Sen lisäksi, että EU:n jäsenvaltiot toteuttavat toimenpiteitä, joilla voidaan rohkaista uhreja ilmoittamaan rikoksista ja annetaan siihen mahdollisuus (ks. lausunto 5), niiden olisi pyrittävä ottamaan käyttöön erityistoimenpiteitä, joilla varmistetaan kohdennettu tuki kotona väkivallan uhreiksi joutuville. Tätä tarvitaan varmistamaan, että uhrien oikeuksia koskevalla direktiivillä taatut oikeudet toteutuvat käytännössä niiden – joista suhteettoman suuri osa on naisia – osalta, jotka kokevat kotona perheenjäsenten tai sukulaisten harjoittamaa väkivaltaa ja joiden on siksi vaikeaa saada tukea väkivallan kierteen katkaisemiseen ja oikeussuojan saamiseen. Tähän voi kuulua uhrien kanssa toimiville ammattilaisille (kuten terveydenhoidon ammattilaisille tai opettajille) annettavaa koulutusta ja erityisiä ohjeita siitä, miten havaitaan kotona tapahtuvia rikoksia ja miten tilannetta käsitellään asianmukaisesti. Euroopan komissiota kannustetaan tässä yhteydessä myös hyödyntämään äskettäin perustetun uhrien oikeuksia käsittelevän foorumin asiantuntemusta ja käyttämään sen tarjoamia mahdollisuuksia.

Kaikkia EU:n jäsenvaltioita, jotka eivät ole vielä ratifioineet naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevaa Euroopan neuvoston yleissopimusta (Istanbulin yleissopimusta), sekä itse EU:ta kehoitetaan ratifioimaan yleissopimus. EU:n toimielimiä ja jäsenvaltioita kannustetaan lisäksi hyödyntämään perusoikeuksia koskevan tutkimuksen ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta aiemmin tehdyn perusoikeusviraston tutkimuksen tietoja, kun ne selvittävät voimassa olevan lainsäädännön puutteita sekä tapoja puuttua entistä tehokkaammin sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan nykyisten lakien ja käytäntöjen nojalla – uhrien oikeuksia koskevassa EU:n strategiassa esitetyn komission toimintasuunnitelman sekä sukupuolten tasa-arvoa koskevan EU-strategian 2020–2025 mukaisesti.

★ Miehiin kohdistuvat fyysiset väkivallanteot (lukuun ottamatta nimenomaisesti seksuaalista väkivaltaa) tapahtuivat useimmiten julkisissa paikoissa (39 %), kuten kaduilla, puistoissa tai muissa julkisissa tiloissa. Naisiin kohdistuvat fyysiset väkivallanteot (jälleen lukuun ottamatta nimenomaisesti seksuaalista väkivaltaa) tapahtuivat useimmiten heidän omassa kodissaan (37 %).

★ Miehiin kohdistuviin tekoihin liittyi useimmiten ennestään tuntematon rikoksentehtäjä (42 %). Sitä vastoin naisiin kohdistuvassa väkivallassa rikoksentehtäjänä oli useimmiten perheenjäsen tai sukulainen.

Näitä tutkimustuloksia olisi luettava yhdessä naisiin kohdistuvasta väkivallasta aiemmin tehdyn perusoikeusviraston tutkimuksen havaintojen kanssa. Siinä mitattiin yksityiskohtaisemmin naisten kokemaa väkivaltaa, myös lähisuhdeväkivaltaa ja seksuaalista väkivaltaa, jotka kohdistuvat suhteettomasti naisiin.

★ Valtaosassa fyysisiä väkivallantekoja tekijä oli mies tai miesryhmä. Tämä päti 72 prosentissa miehiin kohdistuvista fyysisistä väkivallanteoista ja 60 prosentissa naisiin kohdistuvista.

Kysyttäessä liittyikö fyysisiin väkivallantekoihin seksuaalisia tekoja, myöntävän vastauksen antoivat useammin naiset (13 %) kuin miehet (10 %). Tässä on tärkeää panna merkille, että tutkimusten mukaan fyysisen väkivallan uhreille tulee useammin erilaisia psyykkisiä seurauksia ja vaurioita, kun rikoksiin kuuluu seksuaalisia tekoja. Kaiken kaikkiaan 51 prosenttia miehistä sanoi, että viimeisin fyysinen väkivallanteko (muu kuin seksuaalinen) ei aiheuttanut psyykkisiä seurauksia. Naisista näin sanoi 30 prosenttia. Naisista 34 prosenttia puolestaan sanoi kokeneensa neljää tai useampaa psyykkisen seurauksen tyyppiä sellaisen fyysisen väkivallanteon seurauksena, johon liittyi myös seksuaalisia tekijöitä. Miehistä näin sanoi yhdeksän prosenttia.

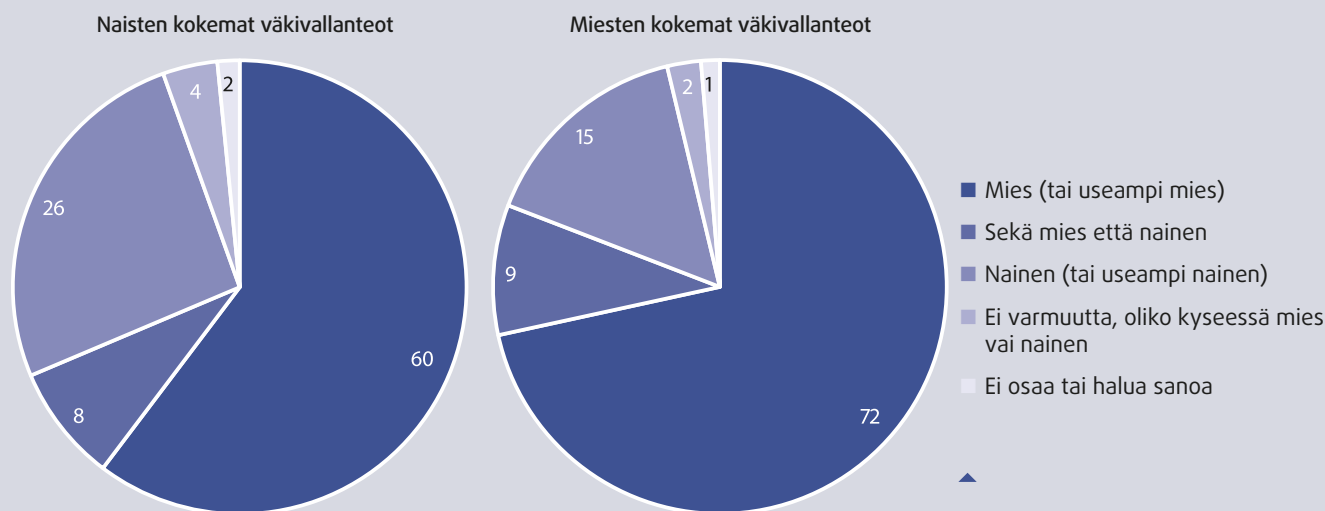
Tutkimuksen tulokset tuovat esiin keskeiset erot naisten ja miesten väkivaltakokemuksissa. Näillä eroilla on huomattavia seurauksia siihen, miten teot vaikuttavat uhriin, sekä siihen, miten uhrit saavat oikeussuojaa. Kun väkivalta tapahtuu julkisissa tiloissa, ympärillä on tavallisesti muita ihmisiä, jotka voivat puuttua asiaan tai toimia todistajina, mutta kotona tapahtuvassa väkivallassa näin ei useinkaan ole. Tämä tarkoittaa, että keskimäärin naiset ja miehet ovat väkivallan uhreina erilaisissa asemissa hakiessaan apua, ilmoittaessaan rikoksista poliisille tai rikosten oikeuskäsittelyssä.

Juuri tämän vuoksi uhrien oikeuksia koskevassa EU:n strategiassa 2020–2025 kiinnitetään erityistä huomiota toimiin, joita on toteutettava sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrien erityistarpeisiin vastaamiseksi. Siinä esitellään toimia, joilla parannetaan tämän uhrien ryhmän oikeuksia, muun muassa vahvistamalla fyysistä suojelua, perustamalla sukupuoleen perustuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä käsittelevä EU:n verkosto ja antamalla käyttöön EU-rahoitusta. Uhrien oikeuksia käsittelevä foorumi kokoaa yhteen kaikki uhrien oikeuksien kannalta merkittävät EU:n tason elimet. Sen avulla komissio myös pyrkii helpottamaan jatkuvaa parhaiden käytäntöjen vaihtoa sekä vuorovaikutusta uhrien oikeuksia koskevan EU:n strategian ja esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoa koskevan EU-strategian 2020–2025 välillä.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen rikollisuuden torjuntaa koskevan 84 artiklan mukaisesti EU:n olisi edistettävä ja tuettava jäsenvaltioiden toimintaa rikosten torjunnan alalla, kun miesten suhteettoman suuri osuus väkivallan tekijöinä tunnustetaan. Tällaisen toiminnan tarkoituksena on ottaa käyttöön toimenpiteitä, joilla poikia ja nuoria miehiä opetetaan ratkaisemaan ristiriidat turvautumatta väkivaltaan tai väärinkäyttöihin sekä kohtelemaan tyttöjä ja naisia – sekä muita poikia ja miehiä – kunnioittavasti ja asiaankuuluvia ihmisoikeuksia, kuten ihmisarvoa, yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä, koskevien arvojen pohjalta.

Jäsenvaltioita kannustetaan kehittämään rikosoikeudellisia seuraamuksia, joiden avulla voidaan kuntouttaa miespuolisia rikosentekijöitä ja tukea heitä kehittämään vastuullisiksi ja kunnioittavasti käyttäytyviksi henkilöiksi. Tähän voisi kuulua väkivallan vastaista koulutusta, jossa kiinnitetään asianmukaista huomiota miesten väkivaltaista käyttäytymistä koskeviin sukupuolirooleihin ja kaavamaisiin käsityksiin. Niitä jäsenvaltioita, jotka eivät ole vielä ottaneet väkivallan vastaista sukupuolisensitiivistä koulutusta käyttöön rikosoikeudellisena seuraamuksena toistuvan uhriksi joutumisen vähentämiseksi, kehoitetaan harkitsemaan siihen ryhtymistä uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 18 artiklan mukaisesti.

KAAVIOKUVA 3. VÄKIVALLAN TEKIJÖIDEN SUKUPUOLI NAISTEN JA MIESTEN KOKEMISSA VÄKIVALLANTEOISSA (EU-27, %)

Lähde: FRA, Perusoikeuksia koskeva tutkimus 2019 (tietojen keruu yhteistyössä seuraavien tahojen kanssa: CBS (Alankomaat), CTIE (Luxemburg) ja Statistics Austria (Itävalta))

Huom.

EU:n 27 jäsenvaltion vastaajista, jotka kuvasivat tutkimuksessa viimeisimmän väkivallanteon (n = 3 230; naiset, n = 1 573, miehet, n = 1 657); painotetut tulokset.

Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 8 ja 9 artiklan mukaisesti naisten, jotka joutuvat kotona perheenjäsenten tai sukulaisten harjoittaman väkivallan uhreiksi ja joiden on siksi vaikea saada tukea väkivallan kierteen katkaisemiseen ja oikeussuojan toteutumiseen, on saatava erityistukipalveluja järjestöiltä, joilla on oltava riittävä henkilöstö ja rahoitus. Direktiivin 18 artiklassa edellytetään myös erityistoimenpiteitä, joilla kyseisiä uhreja suojellaan toissijaiselta uhriksi joutumiselta ja toistuvalla uhriksi joutumiselta, pelottelulta ja kostotoimilta.

Koska tutkimuksen tuloksissa korostuvat väkivallan sukupuolittuneisuus sekä naisten ja miesten erilaiset kokemukset väkivallasta, havaintoja voidaan lukea sellaisten erityisten ihmisoikeusasiakirjojen kanssa, joissa korostetaan sukupuolisensitiivisen valistuksen tarvetta. Esimerkiksi kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen 10 artiklassa vaaditaan sopimusvaltioita varmistamaan miesten ja naisten kaavamaisen roolijaon poistaminen koulutuksessa, ja Istanbulin yleissopimuksen 14 artiklassa korostetaan sellaisen koulutuksen merkitystä, jolla edistetään naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, kaavamaisista käsityksistä vapaita sukupuolirooleja, keskinäistä kunnioitusta ja väkivallatonta ristiriitojen ratkaisemista henkilösuhteissa.

Euroopan neuvoston Istanbulin yleissopimus onkin tähän mennessä kokonaisvaltaisin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevä kansainvälinen väline. Siinä esitetään toimenpiteitä, jotka ovat ratkaisevan tärkeitä lähisuhdeväkivallan torjumisessa, kuten kohdennettu rikosoikeudellinen suoja lähisuhdeväkivallalta, suojelumääräysten tehokas järjestelmä sekä erityistukipalvelut, jotka ovat kaikkien niiden naisten saatavilla, jotka ovat joutuneet väkivaltaisten kumppaniensa tai entisten kumppaniensa uhreiksi. Tämän raportin kirjoittamisen aikaan 21 EU:n jäsenvaltiota on ratifioinut Istanbulin yleissopimuksen, ja kuusi on allekirjoittanut yleissopimuksen mutta ei vielä ratifioinut sitä (*). Myös EU on allekirjoittanut yleissopimuksen, mutta se on vielä ratifioimatta.

Uhrien oikeuksia koskevan EU:n strategian mukaisesti jäsenvaltioiden olisi laadittava uhrien oikeuksia koskevia kansallisia strategioita, jotka takaavat uhrien oikeuksia koskevan koordinoitun ja monialaisen lähestymistavan, muun muassa sisällyttämällä uhrien oikeudet muihin politiikkoihin, kuten koulutuspolitiikkaan.

(*) Tammikuussa 2021 seuraavat EU:n jäsenvaltiot olivat ratifioineet Istanbulin yleissopimuksen: Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Suomi, Tanska ja Viro. Lisäksi perusoikeuksia koskevaan tutkimukseen kuuluvista maista myös Pohjois-Makedonia on ratifioinut yleissopimuksen. Seuraavat EU:n jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet yleissopimuksen, mutta se on vielä ratifioimatta: Bulgaria, Latvia, Liettua, Slovakia, Tšekki ja Unkari. Myös Yhdistynyt kuningaskunta on allekirjoittanut yleissopimuksen, mutta se on vielä ratifioimatta.

HÄIRINNÄN KOKEMINEN

Lähes 110 miljoonaa ihmistä EU:ssa oli kokenut häirintää eri muodoissa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana.

- ★ EU:n 27 jäsenvaltiossa kaksi viidesosaa ihmisistä (41 %) oli kokenut tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana häirintää, joka vaihteli loukkaavista ja uhkaavista kasvokkain esitetyistä huomautuksista loukkaaviin ja uhkaaviin eleisiin ja viesteihin verkossa, myös sosiaalisessa mediassa. Tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana häirintää oli kokenut 29 prosenttia vastaajista. Tämä tarkoittaa, että yhden vuoden aikana EU:n 27 jäsenvaltiossa lähes 110 miljoonaa ihmistä kokee häirintää (arvio perustuu tutkimuksen tulosten suhteuttamiseen EU:n väestöön).
- ★ Häirinnän kokeminen vaihteli maittain 46 prosentista yhdeksään prosenttiin (tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana).
- ★ EU:ssa koettu yleisin häirinnän muoto olivat henkilölle kasvokkain esitetyt loukkaavat tai uhkaavat huomautukset. Niitä oli tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana kokenut 32 prosenttia ihmisistä.
- ★ Kaiken kaikkiaan 14 prosenttia ihmisistä EU:ssa oli kokenut verkkohäirintää tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Siinä voi olla kyse loukkaavien tai uhkaavien sähköpostiviestien tai tekstiviestien saamisesta tai siitä, että verkossa levitetään itsestä loukkaavia tai uhkaavia huomautuksia.
- ★ Kolme viidesosaa (61 %) 16–29-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvasta ihmisestä oli kokenut häirintää tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Samassa ikäryhmässä ja samana aikana yhteensä 27 prosenttia oli kokenut verkkohäirintää. Nämä ovat suurimmat luvut kaikki ikäryhmät huomioon ottaen, ja häirintäkokemukset vähenevät iän myötä.
- ★ Vaikka häirintä on yhtä yleistä naisilla ja miehillä, 18 prosenttia naisista kuvaili viimeisimmän häirinnän olleen seksuaalista. Miehistä näin kuvaili kuusi prosenttia.
- ★ Häirinnän kokemisen keskiarvo on 41 prosenttia (viiden vuoden aikana), mutta kun tiedot eritellään erityisten sosiodemografisten ryhmien mukaan, paljastuu korkeampia lukuja (samalta ajalta): 57 prosenttia niillä, jotka määrittävät itsensä lesboiksi, homoiksi, biseksuaaleiksi tai ”muiksi”, 54 prosenttia niillä, joilla ei ole asuinmaansa kansalaisuutta, 51 prosenttia toisessa EU:n jäsenvaltiossa syntyneillä, 49 prosenttia EU:n ulkopuolella syntyneillä ja 50 prosenttia vammaisilla (joiden on hankalaa selviytyä tavallisista toimista terveysongelman tai vamman vuoksi).

PERUSOIKEUSVIRASTON LAUSUNTO 3

Häirinnän laajuuden vuoksi EU:n olisi tarkasteltava uudelleen voimassa olevia lainsäädännöllisiä ja poliittisia toimenpiteitä, joilla puututaan häirintään, myös seksuaaliseen häirintään, sekä kaikkia mahdollisia tilanteita, joissa häirintää tapahtuu (myös verkossa), sekä käsiteltävä häirintää myös muualla kuin työpaikan ja koulutuksen yhteydessä.

Koska häirintä – erityisesti verkkohäirintä – vaikuttaa suhteettomasti nuoriin, EU:n jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että häirinnän uhreilla on käytettävissään yksinkertaisia ja tehokkaita mekanismeja, joilla häirinnästä voidaan ilmoittaa ja saada se tutkintaan. EU voi tämän osalta tukea jäsenvaltioita auttamalla varmistamaan, esimerkiksi tulevan digipalvelusäädöksen avulla, että laittoman verkkosisällön – myös väkivaltaan, vihaan ja syrjintään yllyttämisen – torjumiseksi annetaan yhdenmukaistetut säännöt.

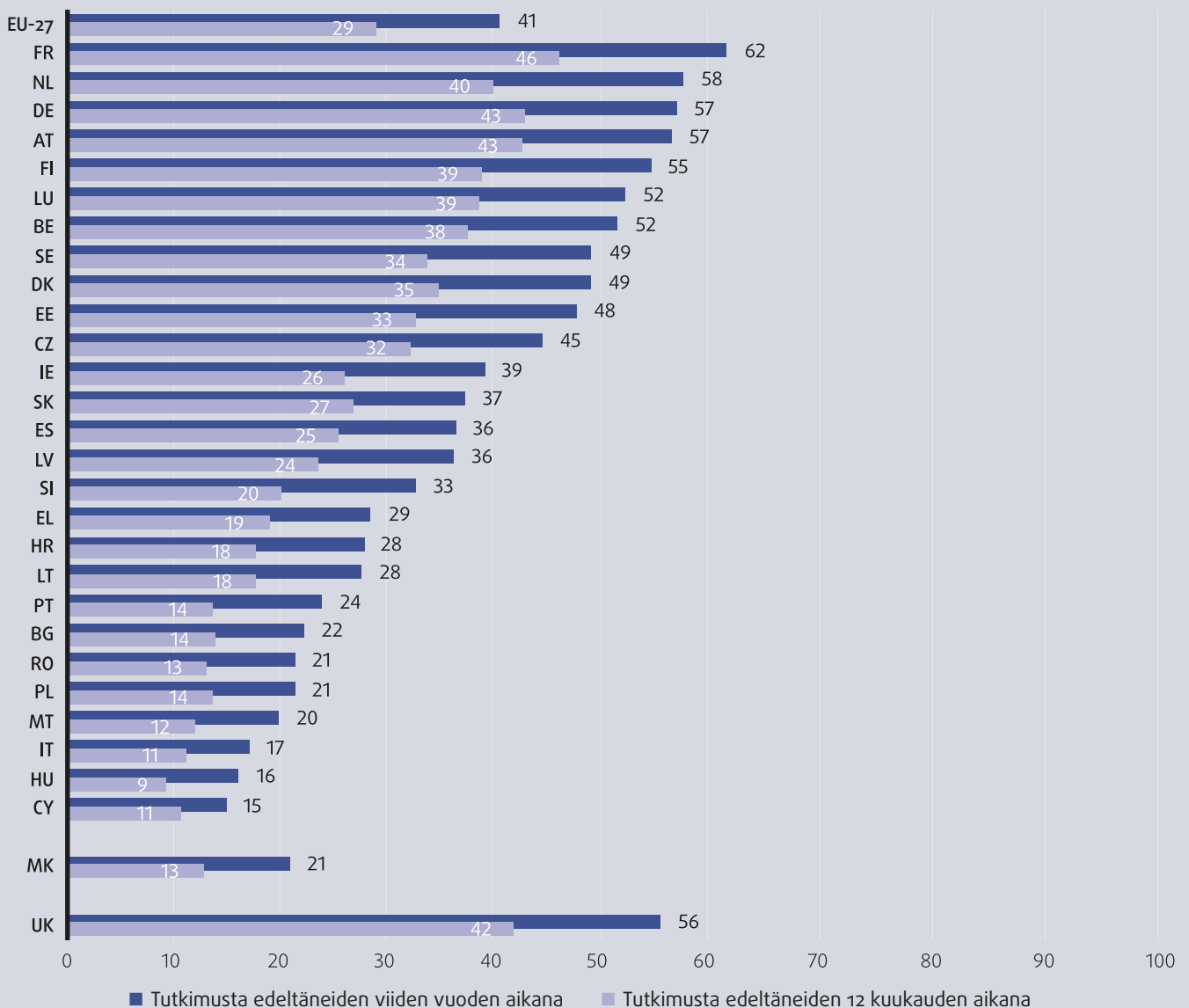
Tässä tutkimuksessa ja monissa muissa perusoikeusviraston tutkimuksissa esitetään näyttöä vihaperusteisen häirinnän vaikutuksesta eri yhteiskuntaryhmiin. EU:n jäsenvaltioiden olisi siksi varmistettava, että ne soveltavat kokonaisvaltaisesti EU:n uhrien oikeuksia koskevaa direktiiviä, jossa käsitellään kaikkia viharikosten uhreja yhdenvertaisesti riippumatta rikoksenteikijän motiivina olleesta määritteestä. Tämä vastaisi syrjintäkiellon periaatetta, jonka mukaan rikosoikeudellisten toimenpiteiden pitäisi koskea yhdenvertaisesti kaikkia Euroopan unionin perusoikeuskirjan 21 artiklassa tarkoitettuja syrjinnän syitä. Se vastaisi myös komission suunnitelmia ehdottaa niin sanottujen eurorikosten luettelon laajentamista kaikkiin viharikosten ja vihapuheen muotoihin.

- ★ Häirintään, joka ei ole seksuaalista, syyllysty usein uhrille tuntematon henkilö (52 prosenttia naisten kokemista tapauksista ja 59 prosenttia miesten kokemista tapauksista). Naiset kokevat kuitenkin miehiä todennäköisemmin häirintää, johon liittyy ennestään tuntemattomien tekijöiden seksuaalisia tekoja: tuntemattomat henkilöt olivat vastuussa 72 prosentista naisiin kohdistuneista seksuaalisista häirintätapauksista ja 40 prosentista miehiin kohdistuneista tapauksista. Naisista 57 prosenttia sanoo myös, että seksuaalisia tekoja sisältävä häirintä tapahtui julkisesti – kadulla, puistossa tai muussa julkisessa paikassa – verrattuna 30 prosenttiin miesten kokemista seksuaalisen häirinnän tapauksista.
- ★ Häirintätapauksissa, joihin ei liittynyt seksuaalisia tekoja, 77 prosenttia miehistä ja 58 prosenttia naisista sanoi, että tekijä oli mies (tai miesryhmä).

Huom.

Kaikista vastaajista EU:n 27 jäsenvaltiossa, Pohjois-Makedoniassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (n = 34 948); painotetut tulokset.

KAAVIO 4: HÄIRINNÄN KOKEMINEN TUTKIMUSTA EDELTÄNEIDEN VIIDEN VUODEN JA 12 KUUKAUDEN AIKANA MAITTAIN (%)

Lähde: FRA, Perusoikeuksia koskeva tutkimus 2019 (tietojen keruu yhteistyössä seuraavien tahojen kanssa: CBS (Alankomaat), CTIE (Luxemburg) ja Statistics Austria (Itävalta))

Tutkimuksesta käy ilmi, että EU:ssa monet ihmiset joutuvat alttiiksi erilaisille häirinnän muodoille, mutta kun yleinen väestö jaetaan erityisiin ryhmiin, esiin tulee huomattavia eroja.

Etenkin nuoret kokevat paljon iäkkäämpiä enemmän häirintää, myös verkkohäirintää. Tämän osalta EU on jo toteuttanut yhden toimenpiteen: vuonna 2018 audiovisuaalisia mediapalveluja koskevaa direktiiviä muutettiin niin, että sillä voidaan suojata aiempaa paremmin alaikäisten moraalista kehitystä. Euroopan komissio on myös ilmoittanut aikomuksestaan ehdottaa digipalvelusäädöstä koskevaa pakettia, jolla nykyaikaistetaan sähköistä kaupankäyntiä koskevalla direktiivillä (direktiivi 2000/31/EY) perustettua oikeudellista kehystä. Digipalvelusäädöstä koskeva paketti sisältäisi muun muassa sääntöjä siitä, miten laitonta verkkosisältöä (esimerkiksi laitonta yllyttämistä väkivaltaan, vihaan tai syrjintään, joka koskee mitä tahansa suojattua syytä, kuten rotua, etnistä alkuperää, sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista) käsitellään. Euroopan unionin nuorisostrategiaa 2019–2027 koskevassa päätöslauselmassaan EU:n neuvosto huomauttaa, että on varmistettava, että nuorilla on kyky tunnistaa vihapuhetta ja syrjintää verkossa ja verkon ulkopuolella ja raportoida niistä ⁽²⁾.

Keskimääräistä enemmän häirintää kokivat puolestaan henkilöt, joilla on vakava terveysongelma tai vamma, asuinmaansa ulkopuolella syntyneet tai etniseen vähemmistöön kuuluvat henkilöt sekä hlbt-henkilöt. Voidaan ajatella, että tämä johtuu osittain siitä, että nämä ryhmät joutuvat alttiiksi vihaperusteiselle häirinnälle. Tämän osalta vuoden 2008 rasismia ja muukalaisvihaa koskevassa puitepäättöksessä tunnustetaan osittain, että tällaisia henkilöitä tai tällaisiin ryhmiin kuuluvia – joita määrittävät rotu, ihonväri, uskonto, tausta tai kansallinen tai etninen alkuperä – on suojeltava yllyttämiseltä väkivaltaan ja vihaan. Muilla ryhmillä, jotka tutkimuksen tietojen mukaan ovat erittäin alttiita häirinnälle, kuten henkilöt, joilla on vakava terveysongelma tai vamma, ja hlbt-henkilöt, ei kuitenkaan ole EU:n lainsäädännössä samantasoista suojaa mahdollisilta vihaperusteisilta

rikoksilta. Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 22 artiklan 3 kohdan viittauksella ”uhreihin, joihin on kohdistunut rikos, jonka motiivina on ennakkoluulo tai syrjintä” puututaan jollakin tavalla tähän todellisuuteen, koska sen myötä kaikkia viharikoksen uhreja kohdellaan yhdenvertaisesti riippumatta rikoksentehtäjöiden käyttämästä määritteestä.

Komission vuoden 2021 vuotuisessa työohjelmassa ilmoitettiin tämän alan uudesta EU:n tason lainsäädännöllisestä kehityksestä. Sillä tarkoitetaan uutta aloitetta rajat ylittävien rikosten luettelon laajentamisesta kaikkiin viharikosten ja vihapuheen muotoihin riippumatta siitä, johtuvatko ne rodusta, uskonnosta, sukupuolesta, seksuaalisuudesta vai muista syistä.

Häirintä on sukupuolittunutta. Tiedoista käy ilmi, että naiset kokevat suhteettomasti tuntemattomien harjoittamaa seksuaalista häirintää, ylivoimainen enemmistö näiden tekojen tekijöistä on miehiä ja ne tapahtuvat usein julkisilla paikoilla. Sukupuolten tasa-arvosta voimassa olevan EU:n lainsäädännön soveltamisala rajoittaa häirinnän tunnustamisen – ja sen sukupuolittuneisuuden – työmarkkinoille ja tavaroiden ja palvelujen tarjoamiseen ⁽³⁾. Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin johdanto-osan 17 kappaleessa tunnustetaan häirintä sukupuoleen perustuvan väkivallan lajiksi – eli syrjintämuodoksi ja uhrin perusvapauksien loukkaukseksi – ja taataan suoja vastaavasti seksuaalisen häirinnän uhreille.

⁽²⁾ Euroopan unionin neuvosto (2018), Euroopan unionin neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselma nuorisualan eurooppalaisen yhteistyön puitteista: Euroopan unionin nuorisostrategia 2019–2027 (2018/C 456/01) (EUVL C 456, 18.12.2018, s. 1).

⁽³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/54/EY, annettu 5 päivänä heinäkuuta 2006, miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa (uudelleenlaadittu toisinto) (EUVL L 204, 26.7.2006, s. 23); neuvoston direktiivi 2004/113/EY, annettu 13 päivänä joulukuuta 2004, miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla (EUVL L 373, 21.12.2004, s. 37); Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/41/EU, annettu 7 päivänä heinäkuuta 2010, miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisesta itsenäisiin ammatinharjoittajiin sekä neuvoston direktiivin 86/613/ETY kumoamisesta (EUVL L 180, 15.7.2010, s. 1).

TIETTYJEN OMAISUUSRIKOSTEN JA PETOSTEN KOKEMINEN

Kuudesosa (16 %) ihmisistä EU:ssa oli kokenut kuluttajapetoksen tutkimusta edeltäneen vuoden aikana.

PERUSOIKEUSVIRASTON LAUSUNTO 4

EU:n ja jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että omaisuusrikoksiin, myös rajat ylittäviin rikoksiin, kiinnitetään jatkuvasti huomiota käyttämällä erilaisia vakiintuneita EU:n tason verkostoja, muun muassa eurooppalaista rikosentorjuntaverkoston. Tässä yhteydessä niiden olisi myös pohdittava valistuskampanjoiden järjestämistä ja työkalujen kehittämistä omaisuusrikosten, myös murtovarkauksien, sekä verkkopankki- ja maksukorttipetosten ehkäisemiseen.

Jäsenvaltioiden olisi myös varmistettava, että ne panevat tämän alan EU:n lainsäädännön, myös petosten torjuntaa koskevan lainsäädännön sekä kuluttajansuojalait, tehokkaasti täytäntöön käytännössä. Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää ohjaamaan niiden toimia. EU:n jäsenvaltiot voisivat esimerkiksi harkita asiantuntijaryhmien perustamista tai nykyisten vahvistamista, jotta verkko-petostapauksia voidaan tutkia tehokkaasti. Näin varmistetaan, että verkkorikosten uhrin pystyvät ilmoittamaan rikoksista helposti. Niiden olisi myös kehitettävä toimia, joilla kuluttajansuoja mukautetaan (verkon) kuluttajapetosten osalta tämän päivän realiteetteihin uuden kuluttaja-asioiden toimintaohjelman 2020–2025 mukaisesti. Tämä koskee erityisesti rajat ylittävien verkko-ostosten tekemisen helpoutta.

Vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanosta ja valvonnasta vastaavien kansallisten viranomaisien on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että murtovarkaudet, verkkopankki- ja maksukorttipetokset sekä kuluttajapetokset ovat muita yleisempiä niiden ihmisten keskuudessa, joilla on (terveysongelmasta tai vammasta johtuvia) toimintarajoitteita, jotta näiden yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden haasteet voidaan ratkaista.

Murtovarkaus

- ★ Tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana EU:n 27 jäsenvaltion ihmisistä kaiken kaikkiaan kahdeksan prosentin kotiin tai muuhun kiinteistöön oli murtauduttu. Tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana puolestaan kolme prosenttia oli murtovarkauden kohteena.
- ★ Kokemukset murtovarkaudesta vaihtelivat maittain (tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana) 14 prosentista kahteen prosenttiin.
- ★ Tietyt yhteiskunnan jäsenet joutuvat murtovarkauksien kohteeksi useammin kuin toiset. Heitä ovat muun muassa (terveysongelman tai vamman vuoksi) toimintarajoitteiset ihmiset sekä ihmiset, jotka katsovat kuuluvansa etniseen vähemmistöön. Erot ihmisten sukupuoleissa, iässä, koulutuksessa, kaupunkilaisuudessa/maalaisuudessa ja varallisuudessa eivät liittyneet eroihin murtovarkauksien kohteeksi joutumisessa tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana.

Petokset

- ★ EU:n 27 jäsenvaltiossa kahdeksan prosenttia ihmisistä oli kokenut verkkopankki- tai maksukorttipetoksen (johon siis liittyi luotto- tai pankkikortti) tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana puolestaan kolme prosenttia oli ollut verkkopankki- tai maksukorttipetoksen kohteena.
- ★ Kokemukset verkkopankki- tai maksukorttipetoksesta vaihtelevat maittain 19 prosentista yhteen prosenttiin. Vaihtelua voidaan osittain selittää yksittäisten jäsenvaltioiden verkkotapahtumien määrällä.
- ★ Verkkopankki- ja maksukorttipetosten kohteeksi joutumisessa ei ole huomattavia eroja yleisimpien tutkittujen sosiodemografisten ominaisuuksien kannalta. Verkkopankki- tai maksukorttipetosten uhriksi oli kuitenkin joutunut tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana 14 prosenttia (terveysongelman tai vamman vuoksi) toimintarajoitteisista ihmisistä verrattuna kuuteen prosenttiin niistä, joilla kyseisiä rajoitteita ei ole.
- ★ Neljäsosa (26 %) ihmisistä EU:n 27 jäsenvaltiossa oli kokenut kuluttajapetoksen tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Se tarkoittaa joutumista huijatuksi tai harhaanjohtetuksi ostettujen tavaroiden, esineiden tai palvelujen määrän, laadun, hinnan tai toimituksen osalta. Tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana 16 prosenttia oli joutunut kuluttajapetoksen kohteeksi.
- ★ Kokemukset kuluttajapetoksesta (tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana) vaihtelivat maittain 46 prosentista kahdeksaan prosenttiin.
- ★ Tutkituista sosiodemografisista ryhmistä nuoret ja korkeasti koulutetut joutuvat verkkopetoksen kohteeksi useammin kuin iäkkäämmät ikäryhmät ja matalamman koulutuksen saaneet. Tämä voi kertoa riskille

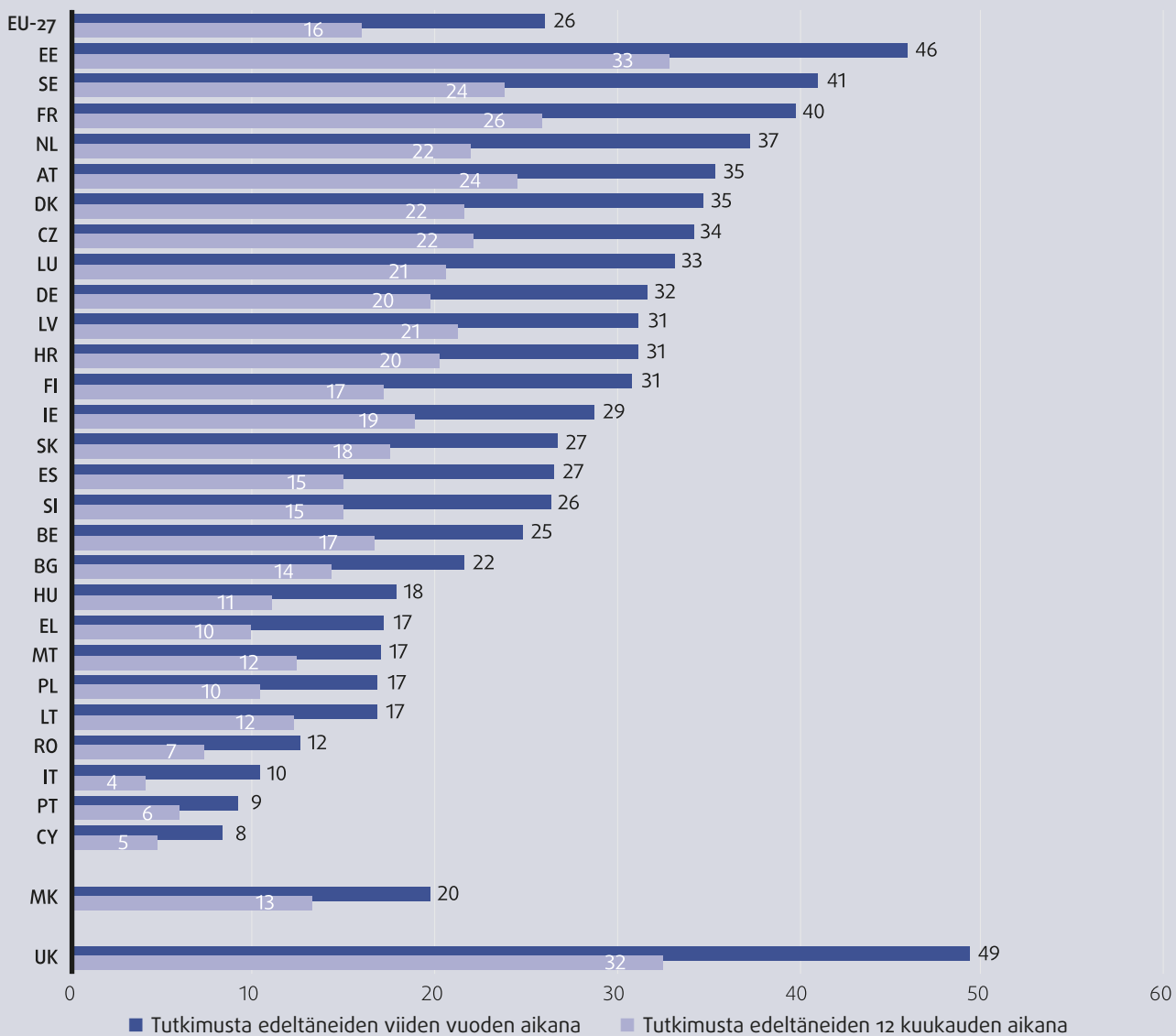
altistumisesta – 81 prosenttia 16–29-vuotiaista verkon käyttäjistä tekee ostoksia verkossa verrattuna 56 prosenttiin yli 65-vuotiaista EU:n 27 jäsenvaltiossa – sekä petosongelman paremmasta tiedostamisesta.

- ★ Ihmiset, joilla on (terveysongelman tai vamman vuoksi) toimintarajoitteita, olivat kuluttajapetoksen kohteena useammin (36 % tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana) kuin ihmiset, joilla kyseisiä rajoitteita ei ole (23 %). Suurempi yleisyys liittyy myös etniseen vähemmistöön kuulumiseen (37 %) ja itsensä lesboksi, homoksi, biseksuaaliksi tai ”muuksi” (ei heteroseksuaaliksi) määrittämiseen (35 %).
- ★ Kuvatessaan viimeisintä kuluttajapetostapausta kaksi viidesosaa (41 %) tavaroita tai palveluita verkosta, puhelimitse tai postitse ostaneista sanoi tilanneensa tavaroita tai palveluita ulkomailta. Joissakin EU:n jäsenvaltioissa rajat ylittävien ostosten osuus oli paljon suurempi: 94 prosenttia Luxemburgissa ja 87 prosenttia Maltassa.

Huom.

Kaikista vastaajista EU:n 27 jäsenvaltiossa, Pohjois-Makedoniassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (n = 34 948); painotetut tulokset.

KAAVIO 5: KULUTTAJAPETOSTEN KOKEMINEN TUTKIMUSTA EDELTÄNEIDEN VIIDEN VUODEN JA 12 KUUKAUDEN AIKANA MAITTAIN (%)

Lähde: FRA, Perusoikeuksia koskeva tutkimus 2019 (tietojen keruu yhteistyössä seuraavien tahojen kanssa: CBS (Alankomaat), CTIE (Luxemburg) ja Statistics Austria (Itävalta))

Murtautuminen kotiin tai muuhun omaan kiinteistöön voi saada uhrin tuntemaan itsensä turvattomaksi ja pelkäämään uutta murtovarkautta. Tällä rikoksella on myös taloudellisia vaikutuksia – omaisuuden menettäminen tai kodille aiheutuvat vauriot – joista ihmisten on selvittävä eri tavoin sen mukaan, miten paljon heillä on varoja ja mitä vakuutus kattaa. Murtovarkaus loukkaa omistusoikeutta (perusoikeuskirjan 17 artikla), oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen (7 artikla) ja oikeutta ihmisarvoon (1 artikla). Uhreilla on siis oikeus siihen, että heidän asiansa käsitellään rikostuomioistuimessa. Se on perusoikeuskirjan 47 artiklan ja uhrien oikeuksia koskevan direktiivin mukainen tehokas oikeussuojakeino.

Myös verkkopankkitilin tai maksukorttien väärinkäytön kohteeksi on EU:ssa joutunut samanlainen osuus ihmisistä. Se osoittaa, että myös verkkopetokset ovat merkittävä uhriksi joutumisen kokemuksissa. Verkkopankki- ja maksukorttipetoksia koskevat tutkimustulokset ovat merkityksellisiä EU:n jäsenvaltioille, kun ne panevat täytäntöön muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta annetussa direktiivissä (direktiivi (EU) 2019/713) tarkoitettuja toimenpiteitä. Jäsenvaltioiden on määrä saattaa direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä 31. toukokuuta 2021 mennessä. Se, että (terveysongelman tai vamman vuoksi) toimintarajoitteiset ihmiset joutuvat muita useammin verkkopankki- ja maksukorttipetosten kohteeksi, herättää huolta yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten hyväksikäytöstä. Tämä ongelma liittyy vammaisyleissopimuksen 16 artiklaan (vapaus hyväksikäytöstä, väkivallasta ja pahoinpitelystä).

Perusoikeuskirjan 38 artiklassa ja asiaankuuluvassa EU:n johdetussa oikeudessa (kuten sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevassa direktiivissä) säädetään yleisesti korkeatasoisesta kuluttajansuojasta. Siltikin neljäsosa (26 %) ihmisistä EU:n 27 jäsenvaltiossa oli kokenut kuluttajapetoksen tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. He siis kokivat tullessaan huijatuksi tai harhaanjohdetuksi ostettujen tavaroiden, esineiden tai palvelujen määrän, laadun, hinnan tai toimituksen osalta. Tähän ei aina liity rikollista toimintaa, mutta sen lopputulos on kuluttaja, jonka odotukset maksetusta tuotteesta tai palvelusta eivät ole täyttyneet. Jos siihen liittyy rikollista toimintaa, uhrien oikeuksia koskevan direktiivin mukaan kuluttajapetoksen uhrilla on oikeus saada asianmukaista suojaa ja tukea sekä oikeussuojakeinot käyttöönsä, kuten muillakin rikosten uhreilla.

Tuloksista käy myös erityisesti ilmi, että rajat ylittäviä tapahtumia on paljon, kun tavaroita tai palveluja ostetaan verkossa, puhelimitse tai postitse. Tästä voidaan päätellä, että tarvitaan kuluttajansuojatoimenpiteitä, jotka toimivat näissä tapauksissa tehokkaasti. Verkkopankki- ja maksukorttipetosten tapaan henkilöt, joilla on (terveysongelmasta tai vammasta johtuvia) toimintarajoitteita, joutuvat muita useammin myös kuluttajapetosten uhriksi. Siksi he tarvitsevat oikeussuojan toteutumiseksi erityistä suojaa ja tukea vammaisyleissopimuksen mukaisesti.

EU käsittelee komission uuden kuluttaja-asioiden toimintaohjelman 2020–2025 yhteydessä muiden keskeisten kysymysten muassa parhaillaan myös sitä, että kuluttajien oikeuksien suojaa on vahvistettava, muun muassa lisäämällä heidän mahdollisuuksiaan ja tehostamalla valvontaa.

RIKOKSEN KOKEMISESTA ILMOITTAMINEN POLIISILLE JA MUILLE VIRANOMAISILLE

Useimmista fyysisistä väkivallanteoista ja häirintätapauksista ei ilmoiteta poliisille.

- ★ Kun kyse oli tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana koetusta viimeisimmästä rikoksesta, 30 prosenttia EU:n 27 jäsenvaltion ihmisistä oli ilmoittanut poliisille fyysisestä väkivallasta ja 11 prosenttia oli ilmoittanut häirinnästä.
- ★ Fyysisestä väkivallasta poliisille ilmoittamista koskevat osuudet vaihtelivat maittain 40 prosentista yhdeksään prosenttiin tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana tapahtuneen viimeisimmän rikoksen osalta. Tämä voi osittain kertoa luottamuksesta poliisin kykyyn tai haluun tutkia rikosta. Häirinnästä mille tahansa viranomaiselle (myös poliisille) ilmoittamista koskevat osuudet vaihtelivat maittain 31 prosentista viiteen prosenttiin tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana tapahtuneen viimeisimmän rikoksen osalta.
- ★ Fyysisen väkivallan uhreista 17 prosenttia kääntyi poliisille ilmoittamisen lisäksi terveydenhoitopalvelujen puoleen ja kuusi prosenttia otti yhteyttä erityiseen uhrien tukijärjestöön rikoksen jälkeen.
- ★ Ilmoittamisen yleisyys vaihteli ihmisten sosiodemografisten ominaisuuksien mukaan. Taloudellisesti hyvin tai erittäin hyvin toimeen tulevat ihmiset, opiskelijat ja maaseudulla asuvat ihmiset jättivät muita todennäköisemmin kokemansa väkivallanteon ilmoittamatta. Sitä vastoin (terveysongelman tai vamman vuoksi) toimintarajoitteiset henkilöt, etniseen vähemmistöön kuuluvat henkilöt ja itsensä lesboiksi, homoiksi, biseksuaaleiksi tai ”muiksi” määrittävät henkilöt ilmoittavat rikoksista auliimmin poliisille kuin ne, jotka eivät katso kuuluvansa näihin ryhmiin. Tämä saattaa kertoa näiden erityisryhmien kokemien vihaperusteisten rikosten määrästä.
- ★ Mitä vakavampia väkivallanteot ovat, sitä useammin niistä ilmoitetaan. Tämä koski erityisesti seksuaalisia väkivallantekoja, joista 60 prosenttia ilmoitettiin poliisille, kun taas muista kuin seksuaalisista rikoksista ilmoitettiin 27 prosenttia. Ilmoituksia tehdään keskimääräistä vähemmän, kun rikosentekijä on perheenjäsen tai sukulainen (teoista vain 22 prosenttia ilmoitettiin poliisille). Tämä vaikuttaa huomattavasti läheis- ja/tai lähisuhdeväkivallasta ilmoittamisen vähäisyyteen.

PERUSOIKEUSVIRASTON LAUSUNTO 5

EU:n jäsenvaltioiden olisi harkittava erityistoimenpiteiden käyttöönottoa, jotta ihmisiä voidaan kannustaa ilmoittamaan rikoksista ja lisätään heidän mahdollisuutensa tehdä niin. Tämä koskee erityisesti väkivallantekoja ja häirintää, koska niistä ilmoitetaan vähemmän kuin joistakin muista rikoksista. Tämä on tärkeä edellytys tehokkaiden oikeussuojakeinojen varmistamiselle, koska siten rikoksen uhreille voidaan kertoa heidän oikeuksistaan ja tarjota heille heidän käytettävissään olevaa tukea. Toimenpiteissä, joilla ihmisiä kannustetaan ilmoittamaan rikoksesta, olisi otettava huomioon tutkimuksen tulokset syistä, joiden vuoksi ilmoitusta ei tehdä, sekä kansalaisuudettomien henkilöiden suuresta tyytymättömyydestä ilmoitettujen häirintätapausten käsittelyyn.

Tällaisia toimenpiteitä käyttöön ottaessaan EU:n jäsenvaltioiden olisi tiedostettava, että rikosentekijän ja uhrin välinen suhde vaikuttaa siihen, miten todennäköisesti rikoksista ilmoitetaan poliisille, esimerkiksi läheis- tai lähisuhdeväkivallassa. Kuten lausunnonossa 2 todetaan, on toteutettava kaikki mahdolliset toimenpiteet, jotta kyseiseen rikoksista ilmoittamiseen voidaan kannustaa ja sitä voidaan helpottaa ja jotta uhrin voimat katkaista toistuvan uhriksi joutumisen kierteen. Tässä yhteydessä jäsenvaltioiden olisi myös pohdittava mahdollisuuksia antaa oikeuksia koskevaa tukea ja neuvontaa niille rikoksen uhreille, jotka kääntyvät rikoksen jälkeen muiden palvelujen kuin poliisin puoleen, esimerkiksi terveystalvelujen tarjoajien puoleen.

Rekisteröidessään rikoksia ja raportoidessaan maan tilanteesta EU:n jäsenvaltiot voisivat käyttää kolmansien osapuolten raportointimekanismeja, jotta voidaan saada tietoa useammista rikoksista. Jotkin näistä rikoksista eivät muutoin tule poliisiin tietoon, esimerkiksi rikokset, joita uhrin eivät – jostakin syystä – katso tarpeeksi ”vakaviksi”, jotta niiden vuoksi olisi otettava yhteyttä poliisiin.

- ★ Häirinnästä poliisille ilmoittaneista ihmisistä kolme viidesosaa (62 %) oli tyytyväinen siihen, miten poliisi käsitteli tapausta. Niin oli myös 63 prosenttia niistä, jotka ilmoittivat poliisille viimeisimmästä fyysisestä väkivallanteosta. Kuitenkin vain 42 prosenttia häirinnän uhreista, jotka eivät olleet asuinmaansa kansalaisia, oli tyytyväisiä tapaan, jolla poliisi käsitteli heidän ilmoittamaansa rikosta. Maan kansalaisten osalta luku oli 63 prosenttia.
- ★ Kun ihmiset eivät ilmoittaneet poliisille väkivallasta tai häirinnästä, yleisin heidän mainitsemansa syy siihen oli, etteivät he katsoneet tapausta riittävän vakavaksi, jotta he olisivat viitsineet ilmoittaa siitä. Syyksi siihen, miksi fyysisestä väkivallasta ei ilmoitettu poliisille, kun uhri oli loukkaantunut, neljäsosa (23 %) ihmisistä sanoi uskovansa, että poliisi ei kuitenkaan tekisi mitään, ja 14 prosenttia sanoi, ettei luottanut poliisiin.
- ★ Omaisuusrikoksista ilmoitetaan – poliisille tai muille viranomaisille – useammin kuin väkivallasta tai häirinnästä. EU:n 27 jäsenvaltiossa 73 prosenttia murtovarkauksista ilmoitettiin poliisille, ja verkkopankki- tai maksukorttipetoksista ilmoitettiin 95 prosenttia (poliisille tai muille viranomaisille). Kaiken kaikkiaan EU:n 27 jäsenvaltiossa 50 prosentista kuluttajapetoksista tehtiin ilmoitus – mutta useimmissa tapauksissa muille viranomaisille kuin poliisille.

KAAVIO 6: SYYT OLLA ILMOITTAMATTA VÄKIVALLASTA POLIISILLE (EU-27, %)^{a,b}

Huom.

- ^a EU:n 27 jäsenvaltion vastaajista, jotka eivät ilmoittaneet poliisille tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana tapahtunutta viimeisintä väkivallantekoa (n = 2 317); painotetut tulokset.
- ^b Tutkimuksen vastaajat saivat ilmoittaa yhden tai useamman syyn sille, miksi rikoksesta ei ilmoitettu, oman tapauksensa mukaan. Vastaajat saivat myös vastata "ei osaa sanoa" tai "ei halua sanoa".

Lähde: FRA, *Perusoikeuksia koskeva tutkimus 2019 (tietojen keruu yhteistyössä seuraavien tahojen kanssa: CBS (Alankomaat), CTIE (Luxemburg) ja Statistics Austria (Itävalta))*

Useimpia väkivallantekoja ja häirintätapauksia ei ilmoiteta viranomaisille, kun taas enemmistö tutkimuksessa käsitellyistä omaisuusrikoksista ilmoitetaan poliisille. Joitakin tapauksia ei puolestaan ilmoiteta poliisille vaan muille viranomaisille. Omaisuusrikosilmoitusten suuri osuus on ymmärrettävä, koska korvauksen saaminen esimerkiksi vakuutuksesta edellyttää ilmoittamista. Näiden tulosten mukaan ihmiset ovat valmiita ilmoittamaan rikoksesta poliisille, kun siitä on heidän mielestään hyötyä – eli kun siitä on konkreettisia ja suotuisia tuloksia.

Fyysisistä väkivallanteoista ilmoitettiin useammin, jos teko johti vammoihin, sillä oli psyykkisiä seurauksia tai se oli seksuaalista.

Erityyppisten rikosten – kuten väkivaltarikosten ja omaisuusrikosten – vertailussa tulee olla erityisen varovainen. Tuloksista käy kuitenkin ilmi, että monista rikostyypeistä ilmoitetaan muille viranomaisille kuin poliisille. Tämä voisi kannustaa ottamaan käyttöön vaihtoehtoisia ilmoittamismahdollisuuksia eri rikoksille. Perusoikeusviraston tutkimus nauttii kohdistuvasta väkivallasta tukee tässä esitettyjä havaintoja, sillä se osoittaa, että monet fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhreiksi joutuneet naiset kääntyvät mieluummin lääkärin ja terveyspalvelujen kuin poliisin puoleen. Maahanmuuttajien, maahanmuuttajien jälkeläisten, romanien, juutalaisten ja hlbt-i-henkilöiden kokemuksista tehtyjen perusoikeusviraston tutkimusten tulokset osoittavat myös, että monet vihaperusteisen häirinnän ja väkivallan uhrit ottavat rikoksen jälkeen yhteyttä eri palveluntarjoajiin mutta eivät ilmoita rikoksesta poliisille.

Uhreilla on oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin rikosoikeusjärjestelmässä. Jotta tälle väitteelle olisi takeita, heidän on saatava asiansa käsittelyyn rikosoikeusjärjestelmässä (perusoikeuskirjan 47 artikla), ja tämän mahdollisuuden on toimittava käytännössä eikä vain teoriassa. Tämä edellyttää, että ilmoitusten tekemistä poliisille helpotetaan uhrien kannalta käytännössä lisäämällä heidän mahdollisuuksiaan ja kannustamalla heitä siihen. Tämä vastaa uhrien oikeuksia koskevan direktiivin 1 artiklan yleistä tavoitetta sekä sen johdanto-osan 63 kappaletta, jossa edellytetään luotettavia tukipalveluja. Niiden pitäisi olla uhrien käytettävissä riippumatta siitä, onko uhri tehnyt virallisen rikosilmoituksen toimivaltaiselle viranomaiselle (8 artiklan 5 kohta). Direktiivissä todetaan lisäksi, että toimivaltaisten viranomaisten olisi kohdattava uhrit kunnioittavasti, hienotunteisesti, ammattitaitoisesti ja syrjimättömästi, ja oikeusallalla toimivien, jotka todennäköisesti saavat uhreilta rikosilmoituksia, olisi saatava koulutusta rikosilmoitusten tekemisen helpottamiseksi. Lisäksi kolmansien osapuolten ilmoittamismekanismeja sekä viestintäteknologian käyttöä rikosilmoitusten tekemiseen olisi helpotettava.

Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin toimenpiteistä huolimatta ilmoittamatta jäävät rikokset ovat yleisesti vakava ongelma, erityisesti seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa koskevissa tapauksissa, todetaan uhrien oikeuksia koskevassa EU:n strategiassa (2020–2025). Strategiassa viitataan myös siihen, että epäedullisessa tai haavoittuvassa asemassa oleviin yhteisöihin tai vähemmistöihin kuuluvilla rikoksen uhreilla voi myös olla vähäinen luottamus viranomaisiin, mikä estää heitä ilmoittamasta rikoksista. Tässä yhteydessä uhrien oikeuksia koskevassa strategiassa kehoitetaan jäsenvaltioita varmistamaan, että ”uhrien oikeuksia koskeva direktiivi ja muut tiettyjen rikosten uhreja koskevat EU:n säännöt pannaan täytäntöön kokonaan ja asianmukaisesti, erityisesti uhrien oikeuksia tiedonsaantiin, tukeen ja suojeluun koskevat säännökset”.

RIKOKSEN TODISTAMINEN JA TOIMENPITEISIIN RYHTYMINEN

Yli puolet ihmisistä EU:ssa olisi halukas puuttumaan asiaan nähdessään rikoksen tapahtuvan. Viidesosa ei kuitenkaan olisi lainkaan halukas puuttumaan asiaan.

PERUSOIKEUSVIRASTON LAUSUNTO 6

EU:n jäsenvaltioiden olisi harkittava valistustoimien vahvistamista, jotta voidaan korostaa yksilön vastuuta rikoksen todistamisessa, sillä se voisi lisätä viranomaisille ilmoittamista.

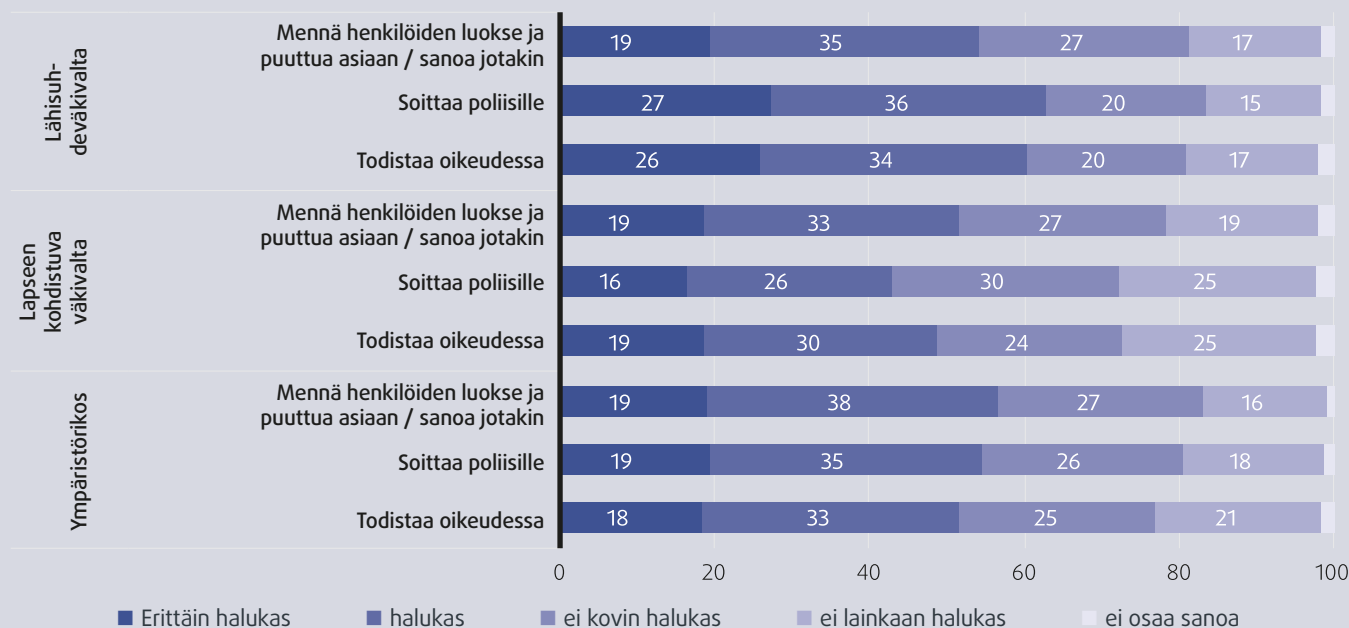
Jäsenvaltioita kannustetaan laatimaan kampanjoita, joilla vahvistetaan todistajien valmiutta puuttua asiaan ja puolustaa vaarassa olevien ihmisarvoa ja oikeuksia, sekä varmistamaan samalla todistajien turvallisuus.

Jäsenvaltiot voisivat harkita sellaisten tehokkaiden kolmansien osapuolten ilmoittamismekanismien käyttöönottoa, joilla kannustettaisiin rikoksen uhreja ottamaan yhteyttä kansalaisjärjestöihin, mikäli nämä eivät ole halukkaita kääntymään rikosoikeusjärjestelmän puoleen – kuten soittamaan poliisille. Näin helpotettaisiin entisestään uhrien oikeussuojakeinojen toteutumista. Jäsenvaltioiden olisi pyrittävä vahvistamaan vaihtoehtoisia tapoja tehdä rikosilmoitus henkilökohtaisesti, esimerkiksi sähköpostia, videotallenteita ja sähköisiä lomakkeita käyttämällä.

- ★ Nähdessään jonkun lyövän kumppaniaan kadulla 54 prosenttia ihmisistä EU:n 27 jäsenvaltiossa olisi "halukas" tai "erittäin halukas" puuttumaan asiaan. Tulokset ovat samankaltaisia, kun ihmisiltä kysytään, miten he reagoisivat, jos vanhempi läimäyttäisi lastaan kadulla. Vastaajista 52 prosenttia olisi "halukas" tai "erittäin halukas" puuttumaan asiaan.
- ★ Nähdessään väkivallattoman ympäristörikoksen – jonkun jättämässä käytettyä jääkaappia luontoon – 57 prosenttia olisi "halukas" tai "erittäin halukas" puuttumaan asiaan.
- ★ Kaiken kaikkiaan ihmiset soittavat todennäköisimmin poliisille nähdessään jonkun lyövän kumppaniaan ja seuraavaksi todennäköisintä soittaminen on silloin, kun joku jättää käytetyn jääkaapin väärään paikkaan. Keskimäärin ihmiset EU:n 27 jäsenvaltiossa olisivat vähemmän halukkaita kutsumaan poliisin, jos he näkisivät vanhemman läimäyttävän lastaan.
- ★ Niiden ihmisten osuus, jotka "eivät ole lainkaan halukkaita" todistamaan oikeudessa, vaikka heitä pyydetäisiin tekemään niin, vaihtelee 17 prosentista silloin, kun jonkun nähdään lyövän kumppaniaan, 25 prosenttiin silloin, kun vanhempi läimäyttää lastaan. Näissä tuloksissa on kuitenkin huomattavaa vaihtelua EU:n jäsenvaltioiden välillä erityisesti silloin, kun on kyse vanhemmasta läimäyttämässä lastaan.
- ★ Ihmisten halukkuus osallistua rikosoikeusjärjestelmään – kuten soittaa poliisille tai todistaa pyydettyä oikeudessa – on pienempi iäkkäämmillä ihmisillä, matalammin koulutetuilla sekä ihmisillä, joilla on toimeentulovaikeuksia.
- ★ Ihmiset ovat haluttomampia puuttumaan asiaan, kun nainen lyö miestä (44 prosenttia EU:n 27 jäsenvaltiossa "halukkaita" tai "erittäin halukkaita") kuin silloin, kun mies lyö naista (64 prosenttia "halukkaita" tai "erittäin halukkaita").

Sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen kuuluu ihmisten yhteistyön ja solidaarisuuden tunne, ja myös heidän valmiutensa puuttua asiaan, kun toisten ihmisten oikeuksia loukataan. Kaikki sääntöihin perustuvat yhteiskuntajärjestykset edellyttävät yhteisön jäsenten halukkuutta puolustaa sen perussääntöjä. Tutkimuksen tulosten mukaan vain hieman yli puolet EU:n ihmisistä olisi valmis puuttumaan aktiivisesti asiaan, jos he näkisivät, että ihmisten kimppuun hyökätään julkisella paikalla. Tätä useampi olisi puolestaan halukas puuttumaan asiaan nähdessään "ei-henkilökohtaisen" ympäristörikoksen.

KAAVIO 7: HALUKKUUS RYHTYÄ TOIMENPITEISIIN, KUN NÄHDÄÄN TIETTYJÄ RIKOKSIA, TILANTEEN JA TOIMINNAN TYYPIN MUKAAN (EU-27, %)

Huom.

Kaikista vastaajista, joita pyydettiin täyttämään tutkimuksen osio "Oikeuksien tuntemus ja vastuut", EU:n 27 jäsenvaltiossa (n = 24 354); painotetut tulokset.

Lähde: FRA, Perusoikeuksia koskeva tutkimus 2019 (tietojen keruu yhteistyössä seuraavien tahojen kanssa: CBS (Alankomaat), CTIE (Luxemburg) ja Statistics Austria (Itävalta))

Kun rikos tapahtuu julkisella paikalla, sen näkeville ihmisillä voi olla ratkaisevan tärkeä rooli uhrin tukemisessa. Se voi tarkoittaa esimerkiksi, että ihmiset, jotka puuttuvat tilanteeseen nähdessään rikoksen tapahtuvan, soittavat poliisille tai tarvittaessa todistavat oikeudessa rikosentekijää vastaan. Joissakin rikoksissa – kuten esimerkiksi ympäristörikoksessa, jota käytettiin tutkimuksessa esimerkkinä – ei ole usein yhtä ainoaa "uhria", mutta sivullisilla voi olla tärkeä rooli viranomaisille ilmoittamisessa. Muissa rikostyypeissä, kuten sellaisissa, joissa on mukana erityisen haavoittuvassa asemassa oleva uhriryhmä, erityisesti lapsia, yleisön keskeiseksi tehtäväksi voidaan katsoa se, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lasten suojelemiseksi kaikilta väkivallan muodoilta tarvitaan tehokkaita suojoitoksia, kun he ovat vanhempien ja muiden hoidossa. Tämä koskee myös fyysisen voiman käyttöä tarkoituksena aiheuttaa jonkinlaista kipua tai epämukavuutta, vaikka lievääkin, kuten läimäytystä.

Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin johdanto-osan 63 kappale on samansuuntainen tunnustaessaan epäsuoran ilmoittamisen mahdollisuuden merkityksen: siinä kehoitetaan antamaan kolmansille osapuolille, myös kansalaisjärjestöille, mahdollisuus tehdä ilmoituksia. Siinä kehoitetaan myös ottamaan käyttöön mahdollisuus käyttää viestintäteknologiaa, kuten sähköpostia, videotallenteita tai sähköisiä lomakkeita rikosilmoituksen tekemiseen.

RIKOKSEN AIHEUTTAMA HUOLI JA RISKIEN VÄLTÄMINEN

Naiset välttävät miehiä enemmän paikkoja ja tilanteita, koska he ovat huolissaan väkivallan tai häirinnän kohteeksi joutumisesta. Tämä heikentää heidän mahdollisuuksia osallistua julkiseen elämään.

PERUSOIKEUSVIRASTON LAUSUNTO 7

EU:n jäsenvaltioiden on tiedostettava, että omasta turvallisuudesta tunnetulla huolella on kielteinen vaikutus erityisesti naisiin. Heistä tuntuu usein, että heidän on rajoitettava menemisiään ja tekemisiään fyysisen ja seksuaalisen väkivallan ja häirinnän uhan vuoksi. Tämä käy ilmi myös perusoikeusviraston aiemmasta tutkimusraportista naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Rikosten ehkäisyn parissa työskentelevät viranomaiset voivat hyödyntää lisää tämän tutkimuksen tuloksia, jotta voidaan ottaa käyttöön toimenpiteitä, joilla varmistetaan yhdenvertainen pääsy julkisille paikoille. Tämä koskee esimerkiksi toimintamalleja, joilla ehkäistään rikoksia ja vähennetään rikosten pelkoa ympäristösuunnittelulla.

EU:n jäsenvaltioiden toimenpiteissä, joilla parannetaan ihmisten turvallisuudentunnetta, olisi keskityttävä väestöryhmiin, jotka tuntevat suhteettoman suurta huolta turvallisuudesta ja jotka sen vuoksi välttävät mahdollisesti turvattomina pitämiään paikkoja ja tilanteita. Naisten ohella tämä tarkoittaa ihmisiä, joilla on matala koulutus, jotka ovat työttömiä ja joilla on toimeentulovaikeuksia.

- ★ EU:n 27 jäsenvaltiossa 63 prosenttia ihmisistä on erittäin tai melko huolissaan siitä, että joku käyttää heidän verkkopankkitiliään tai luotto-/pankkikorttejaan väärin seuraavan 12 kuukauden aikana. Ihmisistä 62 prosenttia on puolestaan huolissaan siitä, että heidän matkapuhelimensa, laukkunsa tai lompakkonsa varastetaan seuraavan 12 kuukauden aikana. Lisäksi 54 prosenttia on erittäin tai melko huolissaan siitä, että heidän kotiinsa murtaudutaan tai jotakin yritetään varastaa. Terroristi-iskusta on lisäksi erittäin tai melko huolissaan 47 prosenttia.
- ★ Tietyt sosiodemografiset ominaisuudet liittyvät eroihin siinä, miten huolissaan ihmiset ovat rikoksen kohteeksi joutumisesta. Muita enemmän huolissaan ovat naiset, vähemmän koulutetut ihmiset, työttömät ja ihmiset, joilla on toimeentulovaikeuksia. Myös (terveysongelman tai vamman vuoksi) toimintarajoitteiset ihmiset, EU:n ulkopuolella syntyneet ihmiset ja ihmiset, jotka katsovat kuuluvansa etniseen vähemmistöön, ovat enemmän huolissaan rikoksen kohteeksi joutumisesta kuin ihmiset, joilla ei ole rajoitteita, jotka ovat syntyneet tutkimusmaissa tai jotka eivät katso kuuluvansa etniseen vähemmistöön.
- ★ Fyysisen tai seksuaalisen pahoinpitelyn pelosta naiset välttävät riskejä aktiivisesti miehiä enemmän kolmessa tutkimuksessa luetellussa tilanteessa: he välttävät paikkoja, joissa ei ole muita ihmisiä, he välttävät tiettyjä katuja ja alueita ja välttävät olemista kahden kesken jonkun tuntemansa henkilön kanssa.
- ★ Naisista 64 prosenttia vältti ainakin joskus menemästä paikkoihin, joissa ei ole muita ihmisiä lähetytyillä, kun taas miehistä niin teki 36 prosenttia. Tiettyjen tilanteiden ja paikkojen välttäminen on myös muita yleisempää nuorilla, mutta siinäkin sukupuolierot ovat merkittävät. Lältään 16–29-vuotiaista naisista 83 prosenttia ja miehistä 58 prosenttia vältti yhtä tai useampaa tutkimuksessa luetellusta kolmesta tilanteesta väkivallan tai häirinnän pelon vuoksi.
- ★ Erityisesti 41 prosenttia naisista vältti ainakin joskus olemista kahden kesken jonkun tutun henkilön kanssa väkivallan tai häirinnän pelon vuoksi. Miehistä niin teki 25 prosenttia.
- ★ Fyysistä väkivaltaa ja/tai häirintää kokeneet ihmiset välttävät muita todennäköisemmin tilanteita, joiden he katsovat voivan olla turvattomia. EU:n 27 jäsenvaltiossa esimerkiksi fyysistä väkivaltaa ja/tai häirintää kokeneista naisista 37 prosenttia varoo menemästä tilanteisiin, joiden he katsovat sisältävän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai häirinnän vaaran verrattuna 21 prosenttiin naisista, jotka eivät ole kokeneet fyysistä väkivaltaa ja/tai häirintää.

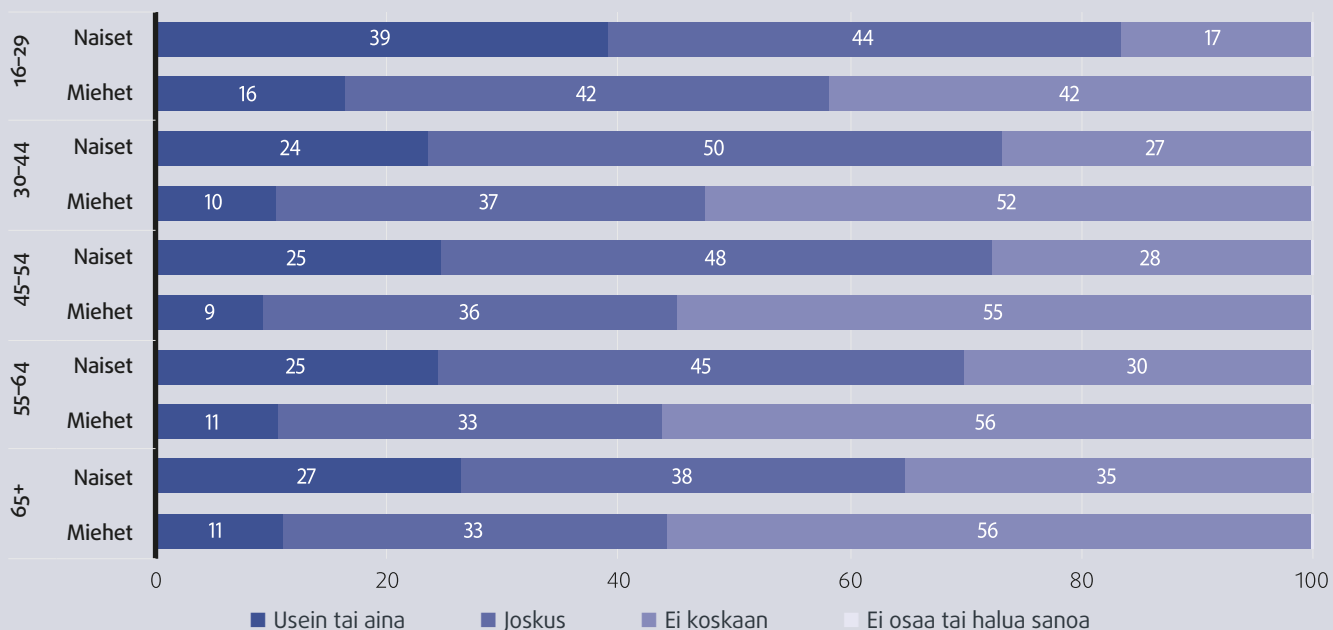
Rikoksen uhriksi joutumisen mahdollisuus vaikuttaa huomattavasti sosiaaliseen elämään, ja sillä voi olla vaikutusta ihmisten valintoihin, kuten päätöksiin vältettävistä alueista tai tilanteista. Joissakin tapauksissa rikoksen aiheuttama pelko voi levitä paljon laajempaan ihmisryhmään kuin niihin, jotka ovat itse joutuneet rikoksen uhriksi. Tulokset tuovat esiin naisten ja miesten kokemusten välisen eron sekä eri rikoksia koskevan huolen osalta että erityisesti sellaisen riskien välttämisen osalta, joka on omaksuttu omasta turvallisuudesta huolehtimisen vuoksi. Naiset ja erityisesti nuoret naiset omaksuvat huomattavia riskinvälttämiskäytäntöjä välttyäkseen (erityisesti) seksuaalisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan uhalta, joka vaikuttaa suhteettomasti naisiin. Se, että joku saadaan luopumaan julkisiin paikkoihin menemisestä, rajoittaa useita perusoikeuksia, erityisesti oikeutta vapauteen (perusoikeuskirjan 6 artikla) ja oikeutta yksityiselämän kunnioittamiseen (7 artikla).

Riskien välttäminen voi olla järkeenkäypää reagointia tiettyyn kokemukseen, esimerkiksi naisten kokemuksiin seksuaalisesta häirinnästä, kuten perusoikeusviraston tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta osoittaa. Tämän havainnon tarkastelussa on kuitenkin otettava huomioon se, että julkisia tiloja on voitava käyttää yhdenvertaisesti. Myös miesten vähäisempään riskien välttämiseen on kiinnitettävä huomiota, koska he joutuvat usein tiettyntyyppisten rikosten kohteeksi juuri julkisissa paikoissa.

Rikoksen kohteeksi joutuminen huolestuttaa muita enemmän niitä, joiden koulutustaso on matalampi, jotka ovat työttömiä, joilla on (terveysongelmasta tai vammasta johtuvia) toimintarajoitteita tai joilla on toimeentulovaikeuksia. Tämä voi liittyä eri tekijöihin, muun muassa asumiseen alueilla, joilla on paljon rikollisuutta, omaisuusrikosten suhteelliseen vaikutukseen niihin, joilla on jo toimeentulovaikeuksia, verrattuna niihin, joilla on helposti varaa korvata varastettu omaisuus tai joilla on kattava vakuutus, sekä pienempiin tuloihin, jotka rajoittavat keinoja turvassa pysymiseen, mikä näkyy esimerkiksi siinä, ettei omisteta autoa tai että myöhään yöllä ei voida ottaa taksia.

KAAVIO 8: KOLMESTA LUETELLUSTA TILANTEESTA YHDEN TAI USEAMMAN VÄLTÄMINEN VÄKIVALLAN TAI HÄIRINNÄN PELOSTA, TUTKIMUSTA EDELTÄNEIDEN 12 KUUKAUDEN AIKANA, SUKUPUOLEN JA IÄN MUKAAN (EU-27, %)

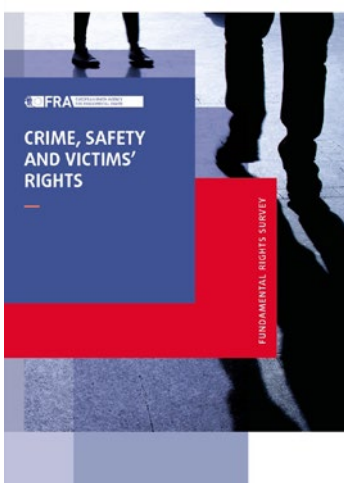

Lähde: FRA, Perusoikeuksia koskeva tutkimus 2019 (tietojen keruu yhteistyössä seuraavien tahojen kanssa: CBS (Alankomaat), CTIE (Luxemburg) ja Statistics Austria (Itävalta))

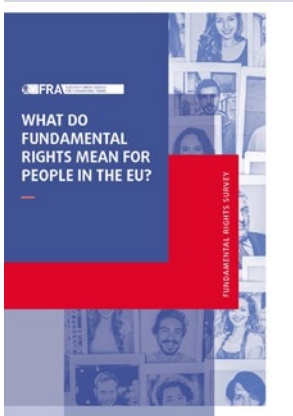
Huom.

- a Kaikista vastaajista EU:n 27 jäsenvaltiossa (n = 32 537); painotetut tulokset.
- b Vastaajilta kysyttiin tutkimuksessa seuraava kysymys: "Oletko koskaan edellisen 12 kuukauden aikana tehnyt jotakin seuraavista sen vuoksi, että pelkää joutuvasi joko fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai häirinnän kohteeksi? A) Välttänyt tiettyjä katuja tai menemistä tietyille alueille. B) Välttänyt menemästä paikkoihin, joissa ei ole lähettyvillä muita ihmisiä, esimerkiksi puistot tai pysäköintihallit. C) Välttänyt olemasta kahden kesken jonkun sellaisen tuntemasi henkilön kanssa, joka saa olosi tuntumaan turvattomalta". Kaaviossa on yhdistetty vastaajien vastaukset kaikkiin kolmeen kohtaan. Jos vastaaja vastasi johonkin kolmesta "usein" tai "aina", hänen vastauksensa näytetään kyseisessä luokassa. Jos vastaaja vastasi johonkin kolmesta kohdasta "joskus" mutta ei mihinkään "usein" tai "aina", hänen vastauksensa esitetään luokassa "joskus". Vastaajat, jotka vastasivat kaikkiin kolmeen kohtaan "ei osaa sanoa" tai "ei halua sanoa", kuuluvat luokkaan "ei osaa tai halua sanoa".

Tässä tiivistelmässä esitetään pääasialliset havainnot perusoikeusviraston toisesta perusoikeuksia koskevaa tutkimusta koskevasta kertomuksesta.

Perusoikeusvirasto on julkaissut joitain muita asiakirjoja, joissa esitellään tutkimuksen valittuja tuloksia. Ne ovat saatavilla FRA:n verkkosivustolla.

EDISTETÄÄN JA SUOJELLAAN PERUSOIKEUKSIA EU:SSA —

Tässä tiivistelmässä esitetään keskeiset näkemykset perusoikeusviraston toisesta perusoikeuksia koskevaan tutkimukseen perustuvasta pääkertomuksesta. Tutkimuksessa kerättiin noin 35 000 henkilöltä tietoa heidän kokemuksistaan, näkemyksistään ja mielipiteistään joukosta aiheita, jotka koskevat eri tavoin ihmisoikeuksia.

Perusoikeusviraston toisessa raportissa keskitytään ihmisten kokemuksiin tiettyjen rikostyyppien, muun muassa väkivallan, häirinnän ja omaisuusrikosten, uhriksi joutumisesta. Raportissa selvitetään myös, miten näistä rikoksista ilmoitetaan poliisille, miten huolissaan ihmiset ovat rikoksen uhriksi joutumisesta ja miten halukkaita he olisivat puuttumaan asiaan, ilmoittamaan poliisille tai pyydettäessä todistamaan oikeudessa tietyissä tilanteissa.

Esitetyistä tuloksista saadaan ensimmäisen kerran EU:n laajuista rikostutkimustietoa suuren yleisön kokemuksista rikoksen uhriksi joutumisesta. Sitä voidaan käyttää pohjana rikoksen uhreja koskevan EU:n ja kansallisen politiikan ja lainsäädännön laadinnassa.

Uhrit

Oikeusuoja

Tietoyhteiskunta

EU:n perusoikeuksia

FRA – EUROOPAN UNIONIN PERUSOIKEUSVIRASTO

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Itävalta

Puh. +43 1580300 – Faksi +43 158030699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

twitter.com/EURightsAgency

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Euroopan unionin
julkaisutoimisto